

Forord

Det har vært utelukkende gøy å skrive denne avhandlingen, og det er både spennende og litt vemodig å levere masteroppgaven fra meg. Det er mange som har bidratt til at denne oppgaven har kommet i havn. Først og fremst takk til veileder Brit Mæhlum og biveileder Olaf Husby. Takk for trygg, god og inspirerende veiledning gjennom masterperioden, for nyttige innspill og for grundige og gode tilbakemeldinger.

Tusen takk til informantene mine for at dere stilte opp og gav av dere selv! En takk må også rettes til Hadsel videregående skole, som lot meg gjennomføre studien på skolen og som var svært behjelpelig i prosessen. En ekstra takk til Åse Jakobsen og Ellen Hals.

Masterperioden hadde ikke vært det samme uten venner og medstudenter. Tusen takk for både faglige og ikke-faglige samtaler gjennom masterarbeidet. En særlig takk til Marie Berg, Ann-Julie Nesmoen, Nora Narvestad, Trine Nornes og Maria Grabowski for korrekturlesning, gode kaffepauser, telefonsamtaler og ei flott studietid!

Jeg ønsker også å takke familien min – for inspirasjon, oppmuntring og gode råd. Dere er gull verdt.

Til slutt vil jeg takke min kjæreste Robin. Tusen takk for korrekturlesning, og for uunnværlig støtte, tålmodighet og motivasjon i masterperioden og ellers. Du gjør hverdagen gøy!

Anette Norheim
Trondheim, mai 2018

INNHold

DEL I: INTRODUKSJON.....	1
1 Innledning	1
1.1 Presentasjon av studien	1
1.2 Valg av tema og motivasjon	1
1.3 Problemstilling.....	2
1.4 Avhandlingens struktur	2
1.5 Begreper	3
2 Hadsel – en perle i nord	5
2.1 Demografi, kultur og lokalsamfunnet.....	5
2.2 Målet i Hadsel.....	6
2.2.1 Lydlige trekk	6
2.2.2 Høytone	7
2.2.3 Pronomen og nektingsadverb	7
2.2.4 Apokope og cirkumfleks.....	8
2.2.5 Bøyningsendelser av verb	9
2.2.6 Bøyningsendelser av substantiv.....	9
2.2.7 Spørreord	9
3. Teori.....	11
3.1 Tidligere forskning	11
3.1.1 Jølbo: Det e måden eg uttrykke meg på (2007)	11
3.1.2 van Ommeren: Ja, jæi la an på å tåå oppdaling, ja (2010)	12
3.2 Dialekt versus standardtalemål	12
3.2.1 Dialekt med aksent.....	13
3.3 Akkulturasjonsmodellen	14
3.4 Identitetshandlinger.....	16
4 Metodekapittel.....	19
4.1 Valg av metode.....	19
4.2 Informantutvalg og gjennomføring	20
4.3 Metodiske utfordringer	21
4.3.1 Forskerens rolle.....	21
4.3.2 Etikk.....	22
4.4 Transkripsjon	23

DEL II: ANALYSE	25
5 Språkportretter	27
5.1 Fatima	27
5.1.1 Språklige trekk	27
5.2 Sheila.....	29
5.2.1 Språklige trekk	30
5.3 Aisha.....	32
5.3.1 Språklige trekk	32
5.4 Samira.....	34
5.4.1 Språklige trekk	35
6 Faktorer som kan motivere informantenes språkvalg.....	39
6.1 Alder og andrespråkstilegnelse.....	39
6.2 Innputt og formell undervisning	41
6.3 Motivasjon.....	44
6.4 Språkhandlinger som identitetsforhandlinger	46
6.4.1 Etnisk identifisering – tro mot sine egne	47
6.4.2 Lokal/nasjonal orientering og akkulturering.....	50
6.4.3 Identitetsforståelse	54
6.4.4 Er du norsk nå? Språkets betydning i en lokal kontekst.....	55
7 Avslutning og oppsummering	59
Litteraturliste.....	63

VEDLEGG 1

VEDLEGG 2

VEDLEGG 3

Avhandlingens relevans for lektoryrket

Sammendrag

DEL I: INTRODUKSJON

1 Innledning

1.1 Presentasjon av studien

Formålet med denne masteroppgaven er å nærmere undersøke språklig atferd blant fire andrespråksbrukere i norsk som bor i Hadsel kommune, og hvilke forutsetninger som har vært avgjørende for språkvalget deres. Jeg vil se på graden av dialektbruk kontra standardiserte talemålsformer blant informantene, og i den sammenheng studere hvilke faktorer som påvirker de språklige realiseringene deres. Det empiriske materialet i denne studien er hentet fra fire dybdeintervju med unge somaliske kvinner, som har ulike språklige talemålsformer.

1.2 Valg av tema og motivasjon

Nordmenn er i stadig mer kontakt med andre mennesker, kulturer og språk enn tidligere. De siste tiårene har globaliseringen skutt fart, og hatt stor betydning for kommunikasjon og kontakt mellom mennesker fra ulike verdensdeler. I 2017 var det ifølge Statistisk sentralbyrå (2017) rundt 725.000 innvandrere i Norge. Dette vitner om at det er en stor andel av befolkningen som har andre språk enn norsk som sitt morsmål. I møte med globaliseringen vil det dukke opp nye språklige og kulturelle utfordringen i samfunnet. En av utfordringene er i hvilken grad nordmenn mener at innvandrere må integrere seg. Slike spørsmål omhandler blant annet det språklige forholdet. Sandøy & Tenfjord (2006: 7) spør blant annet om det korrekte trenger å være korrekt? Hva er det som er ”god nok” norsk i møte med språksamfunnet? Trenger for eksempel andrespråksbrukere i norsk å mestre dialekt for å bli en del av samfunnet? Hvordan påvirker språktilegnelsen innvandrerne sitt eget identitetsgrunnlag? Slike interessante spørsmål er utgangspunktet for hvorfor jeg valgte sosiolingvistik og andrespråk som tema for min masteroppgave.

Andre motivasjonsfaktorer for valg av tema er at jeg over lengre tid har observert at andrespråksbrukere i hjemkommunen min har forskjellige språkvarieteter. Dette har gjort meg interessert i å studere hva som ligger bak disse språkformene, og hva som gjør at de velger enten dialekt eller standardformer når de

snakker norsk. Gjennom et ønske om å få større innsikt i deres språkvalg og hva som kan være avgjørende for varietetene, ble det dermed naturlig å undersøke språkbruken blant andrespråksbrukere i Hadsel.

1.3 Problemstilling

Jeg har som nevnt intervjuet fire informanter for å undersøke den norske språkbruken deres. En del av denne studien og problemstillingen vil dermed være å se på hva som kjennetegner talemålet deres. Den andre delen av oppgaven er å undersøke hva som kan være bakgrunnen for deres ulike språklige realiseringer. Problemformuleringen i denne avhandlingen er som følgende:

Hva karakteriserer talemålet til informantene, og hvilke faktorer påvirker tilegnelsen av en lokal dialekt versus en standardisert talemålsform?

Det er ikke mitt formål å undersøke alle faktorer som kan være bakgrunnen for språkpraksisen, og det har vært naturlig å avgrense oppgaven. Jeg har dermed valgt å se på faktorer som er relevante for mine informanter. Faktorer som vil være interessante å studere er blant annet alder, innputt, motivasjon og identitetsforståelse.

1.4 Avhandlingens struktur

Opgaven er delt inn i to deler, introduksjon og analyse. I dette første kapittelet i del én, gir jeg en introduksjon til temaet i avhandlingen, presenterer problemstillingen og redegjør for begreper som er viktige å ha med seg videre i oppgaven. Kapittel 2 handler om Hadsel og målet i kommunen. Kapittel 3 er teorikapitlet. Her presenterer jeg tidligere forskning og relevante teorier som danner grunnlaget for analysen. Det neste kapitlet er metode, der jeg ser nærmere på de ulike metodiske valgene jeg har gjort og utfordringer knyttet til studien.

Del to av oppgaven utgjør analysedelen, og er delt i to kapitler. I kapittel 5 analyserer jeg talemålet til informantene ved å vise til språklig empiri hentet fra den kvalitative datainnsamlingen. Dette vil være relevant for kapittel 6, hvor jeg analyserer hvilke faktorer som kan være avgjørende for deres språklige praksisformer. Til slutt vil det være et avslutning- og oppsummeringskapittel (kapittel 7).

1.5 Begreper

Jeg bruker noen begreper i oppgaven som krever en kort redegjørelse. **Førstespråk** er hovedspråket til en person. Det er språket man lærer først, og som er mest knyttet til identitetsoppfatningen. Førstespråk blir ofte referert til som **morsmål**. Det vil det også gjøre i denne oppgaven. **Andrespråk** vil være det eller de språkene som man lærer etter førstespråket, og som man lærer i et miljø der andrespråket er i bruk i dagligtalen. Andrespråk skiller seg fra **fremmedspråk**, som gjerne er lært gjennom instruert og formell opplæring. Samtidig kan andrespråk brukes om språk som ikke er personens førstespråk, og dermed kan andrespråk være en fellesbetegnelse på andrespråk og fremmedspråk (Engen & Kulbrandstad 2012: 27). Betegnelse **N1** og **N2** står for norsk som første- og andrespråk.

2 Hadsel – en perle i nord

I dette kapittelet vil jeg gi en kort innføring i området som blir undersøkt. Dette vil jeg gjøre for å gi et innblikk i lokalsamfunnet og de samfunnsmessige sidene ved stedet. Videre vil jeg presentere hva som kjennetegner det lokale talemålet i Hadsel kommune. Disse språktrekkene vil være viktig med tanke på informantenes språklige realiseringer fra intervjuene. De vil dermed danne et bakteppe for analysen av hva som karakteriserer talemålet deres.

2.1 Demografi, kultur og lokalsamfunnet

*Jeg til Vesteraalen mig føyer,
At søge dens Øer og roendens Vær,
Dens Klipper og Klumper og farlige Skiær,
Hvordan de sig krummer og bøyer;
Paa Hassel jeg allerførst fæster min Foed
Der troer jeg at Præsten mig kommer imod
Og hilser mig efter Sædvane.*

(Utdrag fra «Nordlands Trompet» av Petter Dass, 1739)

Hadsel er en kommune i Vesterålen, og består av et øylandskap som ligger midt i Nord-Norge. Hadseløya er det geografiske senteret i kommunen, og er omgitt av Langøya i nord, Austvågøya i sørvest og Hinnøya i øst (se vedlegg 1 for kart over kommunen). Deler av disse øyene tilhører Hadsel kommune, og de grenser blant annet mot Vågan, Lødingen og Sortland kommune. Omkring 70 % av befolkningen i kommunen bor på Hadseløya, på tettstedene Stokmarknes og Melbu. Hadsel har en nokså tett bosetting, og innbyggertallet per 1. januar 2018 var på 8042 (Statistisk sentralbyrå, 2018). Stokmarknes er kommunesentret i Hadsel, og på øya finnes det barneskoler, videregående skole, legekantor, sykehus og universitet. Bruer og ferger kobler Hadsel sammen med fastlandet, og egen kortbaneflyplass har hatt stor samfunnsmessig betydning for kontakten med andre deler av Norge.

I Hadsel har det tradisjonelt vært jordbruk og fiske som har vært den viktigste næringsveien, ofte i kombinasjon med hverandre. I løpet av de første tiårene på 1900-tallet eksploderte Melbu fra å være et rolig handelssted til å bli et aktivt industristed (Hansen et al. 2001: 74). Melbu ble en magnet for arbeidsfolk som ønsket å jobbe i industrien. Pettersen (1992) skriver om observasjoner på språkendringer i denne

perioden: “Alle kom med sitt lokale særpreg (...). Det surret i dialekter. Det var såpass mange av dem at ”diskriminering” på språkgrunnlag faktisk ikke forekom” (Pettersen 1992: 64). I dag er det servicenæringen som gir jobb til store deler av innbyggerne. Industriarbeidet er fortsatt viktig for kommunen, og det er et aktivt næringsliv med flere store firmaer. Fiskerinæringen er stor i Hadsel, med fiskeindustri og oppdrettsnæring.

På folkemunne i regionen er Melbu kjent som dugnadsstedet, en plass hvor dugnadsånd og inkludering er stedsvaremerke. Samhold og felles identitet gjennom samarbeid har vært, og er, viktig for lokalsamfunnet. Særlig inkluderende har befolkningen vært ovenfor flyktingene som kommer til kommunen. På Melbu ligger asylmottaket Bankplassen, som tar i mot familier og enslige over 18 år. I sammenheng med dette er det mottaksklasser på grunnskolen og voksenopplæring. Inkludering har vært viktig, og det finnes flere sosiale møteplasser hvor integrering skjer i praksis i kommunen.

2.2 Målet i Hadsel

I dette underkapitlet vil jeg gjøre rede for dialekten i området som Hadsel befinner seg i, og i den sammenheng gjøre greie for et utvalgt språklige trekk for området. På grunn av avhandlingens omfang er det ikke mulighet til å gå i særlig detalj. Jeg har derfor valgt å trekke frem noen av de fremste særtrekkene for Hadsel. Flere av disse vil selvsagt være sammenfallende med andre nordnorske dialekter, og trekkene vil også være de jeg ser etter hos informantene.

Nord-Norge strekker seg over et stort område, og med det følger det geografiske variasjoner i talemålet. Det finnes særmerker som man finner i hele Nord-Norge og som er felles for landsdelen, men av ulike årsaker er det også ulikheter innenfor distriktene. Ifølge Mæhlum & Røyneland (2012 :119) kan man dele inn i tre nordnorske dialektområder: *sørlig nordlandsk*, *nordlig nordlandsk* og *troms- og finnmarksmål*. Hadsel tilhører nordlig nordlandsk, som dekker Salten, Ofoten og Vesterålen. Det finnes samtidig ulike lokale trekk innad i Vesterålen, og et trent språkkore finner gjerne frem til hvor i regionen man kommer fra.

2.2.1 Lydlige trekk

Palatalisering av alveolarer er et språktrekk som inkluderer hele Nord-Norge. Dette lydlike fenomenet innebærer i nordnorsk at trykkunge stavelser får en *j*-klang i alveolarene som følge av at tungen presses mot ganen (Mæhlum & Røyneland 2012: 50, Skjekkeland 2005: 75). Dette gjelder bare i trykkunge stavelser i nordnorsk, og eksempler på slike palataler kan man finne i /mannj/, /tannj/, /kvellj/ eller /allje/.¹ Man kan høre palataliseringen av /n/, /l/, /t/, og /d/ etter kort vokal omtrent over hele det nordnorske området, men de er best utbredte ved /n/ og /l/ (Mæhlum & Røyneland 2012: 111).

Palatalisering av velarer er en form for palatalisering som rammer de velare plosivene /k/ og /g/ (Skjekkeland 2005: 69). Nordnorsk har tradisjonelt hatt dette særdraget av velarene i innlyd, men dette lydtrekket har forsvunnet de siste årene, også i Hadsel. I dag finnes de i tre gjenværende ord: /ikkje/, /mykkje/ og /stykkje/ (Skjekkeland 2005: 72). I de siste tiårene kan man snakke om en avpalatalisering, hvor palatal uttale blir mindre utbredt, og *j*-klangen forsvinner mer og mer (Mæhlum & Røyneland 2012: 111). Dette ser man også i Hadsel hvor man går mer over fra /mannj/ til /mann/, spesielt blant de unge i kommunen.

Når det gjelder senkning er det en lydlig prosess der vokalen har ”falt ned” et hakk. Man snakker normalt om senkning av gammel stutt <i>, <e> og <y>, hvor <i> blir til /e/, <e> har blitt til /æ/ og <y> til /ø/, slik at man får varianter som /feske/ (fisk), /vette/ (vite) /ræke/ (reke) og /løst/ (lyst) (Skjekkeland 2005: 123).

2.2.2 Høytone

Hele Nord-Norge er preget av høytone. Det vil si at ord som /fesken/ eller /bønder/ uttales med fallende intonasjon.

2.2.3 Pronomen og nektingsadverb

I første person entall subjektsform er det tradisjonelt variantene /æ/, /æg/, /eg/ eller /e/ som blir brukt i Nordland, men når folk i Hadsel snakker om seg selv er det som regel /æ/ eller /æg/ som blir brukt. Ofte bruker man dem om hverandre. Når det gjelder

¹ Transkripsjonsreglene står i kapittel 4.4 *Transkripsjon*.

tredje person entall bruker nordlendinger /ho/. I andre person flertall brukes /dåkk/ eller /dåkker/, mens i tredje person brukes både /di/ eller /dæmm/.

I Nordland blir både /ikke/ og /ikkje/ brukt som nektingsadverb. I Hadsel er det tradisjonelt /ikkje/ som blir brukt, og formen virker ikke til å være under særlig press fra den mer urbane /ikke/. Hvis man benytter seg av /ikke/ i Hadsel, kan man ofte bli sett på som ”finere” i språket av lokalbefolkningen.

2.2.4 Apokope og cirkumfleks

I hovedsak kan man si at Nordland er et e-målområde, men fra Salten og nordover er enkelte ord i ulik grad *apokopert*. Apokope er et fenomen der en trykklett vokal i slutten av et ord faller bort (Mæhlum & Røyneland 2012: 28). Det kan man se ved eksemplene /å kåmm/, /å dans/, /å vær/ og /å søng/. I motsetning til for eksempel i trøndersk, blir apokopen ikke styrt av jamvektmål. Man kan dele Nordland inn i tre hoveddialektområder på bakgrunn av hvordan disse områdene skiller seg fra hverandre i graden av apokope: 1) Helgeland, 2) Salten, Lofoten og Sør-Vesterålen og 3) Ofoten og nordre Vesterålen. Hadsel tilhører det sørlige Vesterålen.

Salten, Lofoten og Sør-Vesterålen betegnes som et ”nullmålområde”. Det innebærer at apokopen er sterkest der, og at endingene i infinitiv og bestemt form av svake hunkjønnsord er apokopert. Skares avhandling (1994: 25) viser at dette også gjelder presens og preteritum av svake verb i Hadsel. Dette skjer gjennom en *statisk form* for apokope (Mæhlum & Røyneland 2012: 108). Man snakker om statisk apokope når ordene som blir apokopert, er knyttet til bestemte grammatiske kategorier, slik som i det nordnorske nullmålområdet. Nord for dette området blir ordene apokopert hvis de står i trykksvak posisjon og man snakker da om *fri apokope* (Jahr & Skare 1996: 26, Skjekkeland 2005: 57). Som en del av det sørlige Vesterålen, skiller Hadsel seg fra de nordlige kommunene i regionen blant annet ved at det er et overgangsområde mellom apokopemål og e/a-mål (Jahr & Skare 1996: 20).

Et særmerke på apokoperingen er at ordene får en egen tone som hovedsakelig gjør seg gjeldene i ord som mister endestavelen (Mæhlum & Røyneland 2012: 113). Dette kaller man cirkumflekstonelaget, og er et resultat av at to- eller flerstavingsord blir enstavete. Fenomenet hører mest hjemme innenfor nullmålområdet. Tonen får en lengre staving enn den originale, der tonen blir ”dratt ut”. Et eksempel på dette er

/kak/. Det er naturlig å se på tonemet som en variant av tonem 2, med den forskjellen at cirkumflekstonemet bare har én staving (Jahr & Skare 1996: 28).

2.2.5 Bøyningendelser av verb

Tradisjonelt har man over det meste av det nordnorske dialektområdet hatt bortfall av trykklett *-r* i presens av svake verb (Mæhlum & Røyneland 2012: 110). I Hadsel har man innskudd av *-a* på endingen av ord i presens på de fleste svake verb, som i /dansa/, /prøva/, /kasta/ og /snakka/. Presens av sterke verb får i enstavete former omlyd hvis rotvokalen tillater det, slik som i eksemplene /søng/ (synger) eller /skriv/ (skriver).

2.2.6 Bøyningendelser av substantiv

I det nordlige nordnorske dialektområdet har man i bestemt form entall av svake og sterke hunkjønnsord endingen *-a*, som i /klokka/ eller jenta/. I flertall var det tradisjonelt hankjønnsordene som fikk endingene *-a* og *-an* i flertall, men i dag gjelder dette også femininum og nøytrum (Mæhlum & Røyneland 2012: 110). Dette kommer til uttrykk i /vænna/ og /båta/ i ubestemt form, og som /bilan/ og /husan/ i bestemt form. Men det er ikke fullt så enkelt, for i Vesterålen kan svake hunkjønnsst substantiv i ubestemt flertall også bøyes med endingen *-e*. Det gir flertallsending i ubestemt form som /klokke/ og /jente/ (Jahr & Skare 1996: 34).

2.2.7 Spørreord

Det har tradisjonelt vært initial k-lyd over hele det nordlandske dialektområdet når det gjelder spørreord. Dette gjelder også i Hadsel, hvor man spør /ka/ (hva), /kor/ (hvor), /kordan/ (hvordan), /koffør/ (hvorfor), /korsen/ (hvordan) og /kæm/ (hvem).

3. Teori

I dette kapitlet tar jeg for meg det teoretiske rammeverket til denne avhandlingen. Jeg vil først se på tidligere forskning. Her har jeg valgt ut to masteroppgaver som er relevant for studieområdet mitt. Etter dette vil forholdet mellom standardtalemål og dialekt tematiseres, og det vil bli sett på hvordan de står i en hierarkisk posisjon til hverandre. Deretter vil jeg si noe om dialekt med aksent. Videre vil Schumanns akkulturasjonsmodell bli presentert. Denne modellen er relevant for avhandlingen for å undersøke faktorer som påvirker tilegnelsen av standardtalemål eller dialekt. Til slutt i dette kapitlet vil jeg se på forholdet mellom språk og identitet.

3.1 Tidligere forskning

Jeg vil først se på to tidligere masteroppgaver. Disse er relevante for avhandlingen, da de tar for seg bruken av aksent og dialekt blant andrespråksbrukere i norsk, og undersøker hvordan språkvalget påvirker identitetsforhandlingene deres. I det videre vil det bli gitt en kort gjennomgang av de to studiene.

3.1.1 Jølbo: Det e måden eg uttrykke meg på (2007)

I 2007 undersøkte Ingrid D. Jølbo dialektbruk i norsk som andrespråk i Stavanger. Hun så på hvordan aksent og dialekt kan brukes for å markere avstand eller nærhet til det lokale språket og den lokale kulturen. Jølbo intervjuet seks N2-talere fra ulike land for å undersøke hvordan de snakket stavangerdialekt. De ulike informantene hadde tilegnet seg dialekten i ulik grad, og enkelte snakket standardtalemål. I studien viser Jølbo ved hjelp av teori og gjennom funnene fra intervjuene, hvordan dialekt kan være en måte å uttrykke tilhørighet. Hun viser også hvordan det å snakke standardnært talemål kan plassere språkbrukeren i en nasjonal akkulturasjonsprofil. Funnene i studien viste at ingen av informantene uttrykker å kun ha en etnisk eller en nasjonal/lokal orientering. Selv om flere av informantene bruker dialekt, identifiserer de seg fremdeles med sin etniske opprinnelse. For mange av dem var det viktig å ta vare på førstespråket, og dette mener Jølbo har sammenheng med at språket blir en tilhørighetsmarkør. Funn fra studien viser også at måten man snakker norsk på, har ulik symbolsk verdi både for språkbrukeren og i språksamfunnet. Dermed kunne

Jølbo konkludere med at å snakke dialekt ble en måte for informantene å tilnærme seg den lokale gruppen.

3.1.2 van Ommeren: *Ja, jæi la an på å tåla oppdaling, ja (2010)*

Rikke van Ommeren sin masteravhandling fra 2010 beskriver språket blant voksne innvandrere i Oppdal. Hun så på bruken av dialekt versus standardformer, og undersøkte hvilke faktorer som påvirker de språklige praksisformene. Hennes motivasjon for å skrive om voksne innvandreres bruk av oppdalmålet kom etter et utsagn om at innvandrere som ikke forstår eller snakker den lokale dialekten, ikke blir integrerte i den grad nordmenn ønsker. For å se nærmere på dette undersøkte hun i tillegg holdningene oppdalingene har på innvandreres språkbruk.

Gjennom de kvalitative intervjuene med seks innvandrere, fant van Ommeren at informantene som hadde få dialektale innslag også var mest sammen med "sin egen" etniske gruppe. Når det gjaldt den etniske identiteten, viste studien at de samme informantene tematiserte sin etniske identitet mest. Ut fra dette konkluderte van Ommeren med at sosiokulturell orientering påvirker den språklige praksisen. Undersøkelsen av holdninger som de innfødte oppdalingene hadde til dialektbruk blant innvandrere, viste at dialektbruk blir sett på som positivt.

3.2 Dialekt versus standardtalemål

Termene dialekt og standardtalemål har over lengre tid vært et debattert tema blant norske språkforskere. Spørsmålet som stadig dukker opp, er hvorvidt man kan snakke om et *standardtalemål* i Norge. Det er også uenigheter rundt hva man legger i dette begrepet. Brit Mæhlum (2009: 8) omtaler standardtalemålet som "en varietet som fungerer som norm eller normideal i et større språksamfunn". I denne sammenheng er det snakk om en talemålsvarietet, hvor standardtalemålet blir plassert i toppen av et prestisjehierarki og ofte assosiert med status og autoritet. På den ene siden står de som hevder at Norge har et bokmålsnært talespråk med en posisjon som standardtalemål, mens på den andre siden er de som mener at det østnorske, bokmålsnære talemålet må regnes som en dialekt i likhet med andre dialekter i Norge (Mæhlum 2007: 44).

Helge Sandøy (2009: 27) er en av dem som hevder at når man snakker om et standardtalemål i Norge, snakker man om en *prestisjedialekt*, og at norsk ikke passer inn i standardforestillingene slik som i andre land. Samtidig kan man argumentere for

at man har en språkvarietet som man kan kalle et standardtalemål i Norge. Dette kan begrunnes ut ifra en utbredt forestilling om et sørøstnorsk, bokmålsnært talemål som blir vurdert som en nøytral språkvarietet. Den blir ofte forbundet med status og prestisje blant nordmenn, og blir – sammenlignet med andre talemålsvarieteter i Norge – plassert i toppen av et språkhierarki. På denne måten innehar den en maktposisjon i samfunnet (Mæhlum 2009: 13-16). Dette blir dialektene definert ut ifra, og de kommer dermed i en underlegen posisjon der de blir plassert lengre ned i prestisjehierarkiet (Mæhlum 2007: 40).

På bakgrunn av slike samfunnsmessige dimensjoner som prestisje og status, blir det sørøstnorske standardtalemålet ofte sett på som moderne og urbant, mens dialektene får status som det tradisjonelle. Modernitetsbegrepet viser til en type språkholdninger som strekker seg ut over det lokale og til noe overregionalt (Mæhlum 2007: 64-65). I motsetning til dette viser dialekt gjerne til en lokal tilhørighet, hvor det å snakke dialekt er koblet til et geografisk sted. Dialekten vil på denne måten være et signal på sosial og kulturell tilhørighet, og for en del nordmenn blir den også et tegn på personlige karaktertrekk og sosial identitet (Gullestad 2002: 231).

I bygder og i regionale sentre kan det å snakke den lokale dialekten ha større verdi og prestisje enn standardtalemålet. Dialekten blir et målmerke og en representasjon av bygdeidentiteten. Sosiologen Pierre Bourdieu (1991:18) forklarer at på et lingvistisk marked vil ulike språkvarianter ha ulike *kapital*, altså ulike verdi, ut ifra språksituasjonen. Hva som anses som høy kapital, kan variere mellom ulike grupper. Hos språkbrukerne i lokalsamfunnet kan det oppleves som gunstig med lokale trekk. Å snakke standardtalemål på steder hvor dialekten har størst kapital, kan møtes med ulike grad av toleranse.

3.2.1 Dialekt med aksent

Når innvandrere lærer seg et nytt språk, vil det som regel være preget av enkelte lydige trekk fra morsmålet. Det vil si at man prater med *aksent*. Begrepet aksent viser til at den fonologiske realiseringen av det innlærte språket fremstår som markert, og enkeltlyder og trekk ved rytme og melodi er fremtredende (Kulbrandstad 2006: 278). Funn fra språkholdningsforskning viser at norsk med aksent vurderes ulikt blant brukere i det norske språksamfunnet. Et viktig aspekt er hvorvidt det er forskjell på bedømmelsen av standardtalemål med aksent og dialekt med aksent. Ofte tillegger

man språkbrukere egenskaper ut fra hvordan de snakker, og på den måten kan innfødte sitte igjen med en holdning ikke bare til aksenten, men også til personen bak. I den sammenheng vil måten man uttrykker seg på ha betydning. Walton (2006: 214) skriver at

[d]ersom utlendingen til alt overmål greier å skaffe seg ein uttale som er dialektal heller enn bokmålsprega, blir dette som regel vurdert som sjarmerande og som resultat av særskild integreringsvilje og eit unormalt positivt sinnelag.

Utlendinger har gjerne et ønske om å lære seg så ”god nok” norsk som mulig, men det kan være en utfordring hvis ønsket er å snakke innfødtlik. Ulike forutsetninger kan gjøre det vanskelig å realisere det målet, for eksempel alder ved ankomst. Forskning viser at alder påvirker hvor raskt man lærer og resultatet på læringen. Eldre lærer gjerne språket raskere, mens yngre barn lærer språket bedre over tid (Berggren & Tenfjord 2011: 280). Studier viser at personer som starter innlæringen av det nye språket når de er barn, er i stand til å oppnå innfødtlik tale. Dette vil jeg se nærmere på i kapittel 6.1 *Alder og språktilegnelse*.

Som Walton viser kan det å snakke dialekt, selv om det er med aksent, være en fordel for innlæreren. Det vil bli regnet som et forsøk på å integrere seg i den norske kulturen, og det kan være lettere å bli akseptert om man har samme språkvarietet som dem i språksamfunnet rundt seg. Dialekt blir gjerne sett på som ”det norske”, og det kan dermed ha en positiv valør for andrespråksbrukeren.

3.3 Akkulturasjonsmodellen

På slutten av 1970-tallet presenterte John Schumann en modell for andrespråklæring som hadde fokus på de sosialpsykologiske sidene ved språktilegnelse (Se Schumann 1978). Han kalte modellen for akkultureringsmodellen. Med begrepet *akkulturering* mener Schumann ”graden av sosial og psykisk integrasjon av innlæreren i målspråkgruppa” (Berggren & Tenfjord 2011: 342). Det er innlæreren sin sosiale og psykologiske nærhet til gruppen som står i fokus i modellen. Begrepet *distanse* er dermed viktig for Schumann sin teori, der stor distanse til majoritetssamfunnet er et fenomen som kan virke hemmende på andrespråkstilegnelse. Modellen redegjør for tolv sosiale og psykologiske faktorer som kan skape distanse eller nærhet mellom innlæreren og målspråkgruppen.

Ifølge Schumann er det åtte sosiale og fire affektive faktorer som til sammen utgjør akkulturering.² Jeg vil her ta for meg de faktorene jeg bruker i min analyse. Faktorer som potensielt kan skape distanse og som oppleves på gruppenivå er

- 1) *Integreringsstrategier* – assimilasjon, akkulturering og bevaring³
- 2) *Kontakten mellom gruppene* – hvor ofte gruppene omgås
- 3) *Størrelsen på gruppene* – kan fremme eller hemme kontakt med andre grupper
- 4) *Holdninger mellom to grupper* – uvennlige holdninger kan hemme språklæringen

Psykologisk distanse eller nærhet mellom innlæreren og målspråkgruppen er ifølge Schumann et fenomen på individnivå. Schumann lister opp fire psykologiske faktorer:

- 1) *Språksjokk* – flere negative opplevelser knyttet til andrespråket som kan gjøre at individet skjærer seg fra målspråkgruppen
- 2) *Graden av kultursjokk* – kan defineres av en angsttilstand i møte med en ny kultur. Også her trekker individet seg vekk fra gruppen fordi man opplever møtet med den nye kulturen som utfordrende
- 3) *Individets motivasjon til å lære målspråket* – den kan være både integrativ og instrumentell (se nærmere omtale i kapittel 6.3 *Motivasjon*)
- 4) *Graden av ego-permeabilitet* – det vil si evnen individet har til å tilegne seg et andrespråk, og muligheten til å være mer åpen for å lære det nye språket.

Et viktig poeng for Schumanns akkultureringsmodell er graden av *innputt*. Innputt er en av de viktigste årsakene til språklæring (Berggren & Tenfjord 2011: 342). Det begrunnes i at graden av innputt som språkinnlæreren mottar, er avgjørende for språklæringen. Distanse er slik med på å bestemme hvor mye innputt individet blir utsatt for, og samtidig hvor mye det benytter seg av denne innputten (ibid.) Den ”delen som blir bearbeidet og lagret og eventuelt blir en del av innlærerens

² Redegjørelsen for faktorene er hentet fra Schumann (1978) og Berggren & Tenfjord (2011: 338-442).

³ Schumann kaller strategiene *assimilation* (assimileringsstrategien), *adaption* (akkultureringsstrategien) og *preservation* (bevaringsstrategien) i sin bok, men jeg velger å benytte meg av de begrepene Berggren & Tenfjord (2011) bruker.

kompetanse”, kalles *inntak* (Berggren & Tenfjord 2011: 371). Ved høy eksponering og lite distanse hevder akkultureringsmodellen at inntattmengden blir større, og dermed språkinnlæringen bedre.

Schumanns modell har blitt kritisert for denne vinklingen, fordi man ikke uten videre kan anta at mer kontakt gir mer læring. Enkelte studier har også vist at Schumanns faktorer bare kan knyttes til språkinnlæreren tidlig i språkprosessen, og ikke hos viderekommende (Berggren & Tenfjord 2011: 343). Samtidig blir Schumanns modell kritisert for å være for statisk. Det er ikke å se bort ifra at innlæreren vil endre sine oppfatninger hva gjelder holdninger og motivasjon. Dermed kan man operere med et gjensidig forhold, i stedet for en kausal linje som akkultureringsmodellen er blitt kritisert for. Opplevelsen av avstand kan påvirke språktilegnelsen, men opplevelsen av avstand *kan* også påvirkes av positive opplevelser og positive læringserfaringer, heller enn nærhet til gruppen (ibid.: 344).

Schumanns modell tar utgangspunkt i voksne individer som lærer språket alene, uten noen form for instruert andrespråklæring. Dette er ikke utgangspunktet for min studie, der informantene har lært norsk både gjennom skolegang og i kontakt med målspråkbrukere. Mitt formål med bruken av modellen vil være å se på hvordan sosiale og psykologiske faktorer påvirker innlæringen, og på bakgrunn av det er Schumanns teori interessant å benytte seg av. Modellen brukes for å se på språklæring generelt, men jeg vil bruke den for å se på hvordan faktorene påvirker informantene i bruken av dialekt eller standardtalemål.

3.4 Identitetshandlinger

Språket er et av de mest sentrale verktøyene vi har for å uttrykke vår identitet. Le Page & Tabouret-Keller (1985: 14) definerer all språklig ytring som identitetshandlinger: “the concept [...] of linguistic behaviour as a series of *acts of identity* in which people reveal both their personal identity and their search for social roles”. Språket blir et verktøy som er med på å skape vår identitet og identiteten til de man kommuniserer med. Denne forståelsen av identitet gir et konstruktivistisk perspektiv, som vektlegger at identitet ikke er noe absolutt eller permanent. Identiteten vil dermed forandres over tid og har ikke noen fast kjerne. Dette står i motsetning til en essensialistisk identitetsoppfatning, hvor identiteten er evig, uforanderlig og en naturlig gitt størrelse (Mæhlum 2008: 109).

Det komplekse identitetsbegrepet kommer til uttrykk i sitatet ovenfor, hvor den personlige og den sosiale identiteten står i et forhold til hverandre. Individuelle og sosiale forhold former både oss og språkbruken vår, og det er derfor viktig å se på hvordan språket påvirker både den personlige identiteten og søken etter en kollektiv identitet. Identiteten har dermed to perspektiv – den språkbrukeren ønsker å uttrykke og den som blir tillagt språkbrukeren fra samfunnet. Det er gjennom samhandling med andre at det er mulig å se sin egen identitet, og andres oppfatning vil kunne ha stor betydning for jegets identitetsforhandling. De to identitetsformene kan ikke ses uavhengig av hverandre, men heller i et gjensidig forhold hvor *“individets identitet blir utkrystallisert i spenningsfeltet mellom det individuelle og det kollektive”* (Mæhlum 2008: 108).

Hva så med nye landsmenn, og deres identitetsopplevelse? Ofte er det en forestilling om at én nasjon innebærer ett språk (Svendsen 2006: 228). Når nasjonalspråket blir en måte å uttrykke nasjonal kollektiv identitet, kan språket skape et skille mellom *oss* og *dem*. På denne måten blir språket et kulturelt trekk som markerer gruppetilhørighet⁴ – det blir et uttrykk for etnisk identitet og en etnisk markør. Å tilegne seg flere språk kan oppleves som en identitetsforhandling, både for den individuelle og den sosiale identiteten. Vil identiteten oppleves dobbel? Og sier språket noe om hvem vi er? I kapittel 6.4 *Språkhandlinger som identitetsforhandlinger*, vil jeg se nærmere på disse spørsmålene med utgangspunkt i forhandlinger rundt egen identitetsforståelse.

⁴ En etnisk gruppe defineres ut fra sosiokulturell tilhørighet. Det vil si kulturelle og språklige kjennetegn, og spesielt en subjektiv opplevelse av tilhørighet (Engen & Kulbrandstad 2012: 17).

4 Metodekapittel

I dette kapittelet vil avhandlingen ta for seg hvilken metode som er benyttet i arbeidet med å samle inn empiriske data. Det vil først bli gjort rede for valg av metode, samt begrunnelse for hvorfor nettopp denne metoden er valgt. Deretter vil det bli sett på selve feltarbeidet og datainnsamlingen, før det til slutt vil bli gjort rede for metodiske utfordringer som har dukket opp i løpet av arbeidsprosessen.

4.1 Valg av metode

Valg av metode for datainnsamlingen er sterkt knyttet opp mot fokusområdet for forskningsprosjektet, og er med på å kaste lys over temaet man har valgt. Metodevalget henger sammen med problemstillingen, og er i stor grad avgjørende for den empirien man innhenter (Akselberg & Mæhlum 2008: 74). Når man velger metode har man i hovedsak valget mellom en kvalitativ eller kvantitativ tilnærming. Jeg kommer videre til å hovedsakelig konsentrere meg om den kvalitative tilnærmingen, som er den metoden jeg har valgt.

Det som i stor grad skiller kvalitativ og kvantitativ metode, er at kvalitative metoder fremhever innsikt og forståelse, mens kvantitativ søker forklaring og oversikt (Tjora 2017: 28). Det kunne vært nyttig å bruke en kvantitativ tilnærming som ville gitt et større datamateriale, men en slik metode ville ikke gitt den innsikten og forståelsen som avhandlingen søker. Ved å se nærmere på temaer som akkulturering og identitet har det vært viktig å velge en metode som gir mulighet til å gå i dybden på intervjuobjektet. Gjennom intervjubasert forskning har det vært mulig å få innsikt i de individuelle språkformene til informantene, og hva som ligger bak disse valgene (Akselberg & Mæhlum 2008: 77-78). Ved bruk av dybdeintervju kan man studere meninger, holdninger og erfaringer, og man kan danne seg et bilde av informantens livsverden (Tjora 2017: 114). Samtidig kan man bruke denne fortolkningen til å forstå sammenhengen utover informantene som individ (ibid.).

En annen årsak for valget av kvalitativ metode og dybdeintervju er for å få innsikt i deres språklige hverdagstale. For å kunne si noe om informantens språkforhold og de individuelle språkvalgene, var det nødvendig å se på språktrekkene deres. Dermed falt det seg naturlig å bruke intervju som metode. Det ville vært lite hensiktsmessig å undersøke deres talemålsformer ut fra et spørreskjema eller avkryssningsskjema, men heller gjennom spørsmål og samtale.

En viktig årsak for valg av dybdeintervju er at informantene har norsk som andrespråk. Siden de ikke har morsmålskompetanse i norsk, kan det være problematisk for dem å gi uttrykk for deres historier. Gjennom samtale var det rom for å kunne rette opp i misforståelser og formulere spørsmål annerledes. De overnevnte årsakene til valg av metode gir grunnlag for å se på det komplekse forholdet mellom individet og språk, og sette dem i en større sammenheng ved hjelp av kvalitativ metode.

4.2 Informantutvalg og gjennomføring

Den første fasen av arbeidet bestod av å finne informanter som kunne passe studien. I denne delen av arbeidet tok jeg kontakt med Hadsel videregående skolen, for å høre om de visste om noen elever som kunne oppfylle kravene jeg hadde satt. I et møte med studierektor informerte jeg om hva studien min gikk ut på, og de var positive til å la meg gjennomføre undersøkelsen på skolen. Jeg hadde god kontakt med dem gjennom hele prosessen, og de var svært samarbeidsvillige.

Det var viktig at informantene oppfylte bestemte krav. For det første måtte det være en del *likheter* mellom informantene. De måtte være fra samme land og begge foreldrene måtte komme fra dette landet. Jeg ønsket hovedsakelig at alle skulle ha lært seg norsk i Hadsel, men innså at dette var et vanskelig utvalgsriterium. At to av informantene hadde bodd en periode i andre kommuner før de kom til Hadsel ble derfor ikke utslagsgivende. Videre satte jeg som kriterium at de måtte ha bodd i Norge cirka like lenge og at de måtte være over 16 år. Jeg ønsket at informantene skulle være forbi den ”kritiske alderen” for språklæring.⁵ Ifølge Myers-Scotton (2006: 36) blir språklæring vanskeligere jo eldre du blir. At informantene er fra 16 til 30 år, introduserer et spennende spørsmål; er alder en faktor som påvirker tilegnelsen av dialekt? Dette vil det bli sett nærmere på i analysekapittelet 6.1 *Alder og språktilegnelse*. Samtidig var det viktig at informantene var *ulike* med tanke på

⁵ Ifølge blant annet Myers-Scotton (2006: 36) går den kritiske aldershypotesen ut på at barn lettere tilegner seg språk frem til pubertetsalder. Etter dette blir språktilegnelse mer krevende.

dialektbruken sin. Ved hjelp av disse kriteriene ble det funnet fire informanter som passet studien.

En slik strategisk utvelgelse ble gjort på bakgrunn av at informantene av ulike grunner har egenskaper ved seg som gjør at de kan uttale seg på en reflektert måte om det aktuelle temaet som er relevant for oppgaven (Tjora 2017: 130). Dette kan sette noen begrensninger med tanke på generaliseringen, ved at informanten ikke er tilfeldig utplukket slik som i en kvantitativ studie. Selv om utvelgelsen av informanter ble gjort for analytiske formål, vil de fremdeles være teoretisk og analytisk interessante.

Før jeg gjennomførte intervjuene gjorde jeg et pilotintervju. På denne måten fikk jeg prøvd ut spørsmålene mine på forhånd. Selve intervjuene ble gjennomført høsten 2016 over et par dager. For at intervjusituasjonen skulle føles uformell og trygg for informantene, gjennomførte jeg studien på skolen. Av skolen fikk jeg disponert et ledig rom hvor vi kunne sitte uforstyrret. Intervjuene varte fra tre kvarter til litt over en time. Alle intervjuene ble tatt opp via båndopptaker, som lå synlig for informantene. De gav et informert samtykke til opptak, og jeg forklarte at det kun ville være jeg som hadde tilgang til opptakene og at de ville bli slettet i etterkant. De ble også bedt om å skrive under på samtykke til deltakelse (se vedlegg 3).

Under intervjuet tok jeg utgangspunkt i intervjuguiden (se vedlegg 2), men med et ønske om at intervjuet skulle forløpe som en samtale der det var rom for digresjon. På denne måten ble målet med dybdeintervjuet å skape en situasjon for fri samtale rundt enkelte temaer som var bestemt på forhånd (Tjora 2017: 133). I etterkant ble intervjuene transkribert nøye. Arbeidet som ble lagt ned i transkriberingen ble en stor ressurs for å kunne gjøre en god analyse.

4.3 Metodiske utfordringer

4.3.1 Forskerens rolle

En del av avhandlingens analyse er å undersøke talemålet til informantene. Men hvordan vet man om informantene snakker sitt ”naturlige” talemål i intervju-situasjonen? I slike settinger kan det være at informanten legger om talemålet sitt, og enten bruker en tydelig dialekt eller et mer standardisert talemål. I samtale med andre vil man gjerne *konvergere*, altså snakke mer likt samtalepartneren sin, eller *divergere*

– å gjøre ulikhetene større. Denne typen *akkomodasjon* er en språklig tilpasning til samtalepartneren (Myers-Scotton 2013: 131). Men det er ingen automatikk i akkomodasjon. Vi akkomoderer ikke til personen vi snakker med, men til *identiteten* som vi konstruerer for den andre gjennom samtale (Joseph 2004: 73). På denne måten kan en informant som ønsker å ta del i samfunnet og tilegne seg dialekten, forsøke å snakke mer tradisjonelt i intervjusituasjonen enn hva hun gjør til vanlig. Det motsatte kan skje om informanten ikke ønsker å identifisere seg med dialekten, og dermed divergerer. Det er heller ikke usannsynlig at siden jeg selv snakket nordnorsk under intervjuene, kan dette ha hatt påvirkning på informantenes språklige praksis. Dette er det viktig å være bevisst på, men kan være utfordrende å unngå i en intervjusituasjon.

Når man skal gjennomføre intervju med flerspråklige informanter må man ta hensyn til aspekt som språkferdigheter. I enkelte tilfeller kan det være nødvendig å forenkle språket for å gjøre seg forstått. I en slik situasjon er det viktig å være bevisst hvor mye man kan akkomodere før det går ut over talemålet til informanten. Med andre ord, hvor mye kan man gå bort fra å snakke dialekt og over til mer standardiserte former for at informanten skal forstå spørsmålet, og hvor mye vil det påvirke informantens talemål i intervjusituasjonen? Dette er noe man må ta høyde for underveis i intervjuet. Her er det viktig å tenke over at forskerens språkbruk og fremstilling spiller en rolle for om informantene legger om sin egen språkbruk.

4.3.2 Etikk

Når man skal samle inn empirisk data vil det ofte oppstå problemstillinger knyttet til etikk og personvern. Ved bruk av kvalitativ metode er det individuelle intervjuobjektet i fokus, og sensitive personopplysninger kan fremkomme gjennom intervjuet. Det bidrar til at fokuset rundt etiske prinsipper ved databehandlingen blir særlig nødvendig. Det er viktig at informanten ikke kommer til skade (Tjora 2017: 175). Det vil si at det kan være nødvendig å anonymisere en del opplysninger, slik som navn. Derfor har informantene i denne oppgaven fått fiktive navn for å gjøre informasjonen så generell som mulig. Informanten skal føle seg trygge på at den sensitive informasjonen de har gitt blir mellom dem og meg.

Et annet viktig etisk spørsmål er hvor mye informasjon informanten skal få om forskningsprosjektet før intervjuet. Det blir et spørsmål om å gi for mye eller for lite informasjon som kan påvirke intervjuobjektet (Kvale & Brinkmann 2015: 105).

Informantene i denne studien fikk vite temaet for samtalen i forkant, men de fikk ikke vite at avhandlingen også ser på talemålet deres. Dette ble gjort for å unngå at informantene var for bevisst språkbruken underveis i intervjuet. De fikk all slik nødvendig informasjon etter intervjuet.

En sentral etisk utfordring ved denne studien har vært informantenes alder og i hvor stor grad sensitiv informasjon kom frem i løpet av intervjuet. Sensitiv informasjon kunne i denne sammenheng være etnisk bakgrunn. På bakgrunn av dette ble det søkt til Norsk senter for forskningsdata (NSD). Dette var for å forsikre seg om at den empiriske dataen ble behandlet korrekt. Det ble søkt i god tid før intervjuene skulle gjennomføres, og prosjektet ble godkjent. Siden ungdommene var over 16 år, kunne de selv samtykke til deltakelse. De fikk likevel med seg et skriv hjem som fortalte om studien.

4.4 Transkripsjon

Jeg har valgt å transkribere nært opp mot skriftspråket når jeg viser til ord og fremstiller sitater fra informantene. Jeg vil hovedsakelig benytte meg av normalortografi, men med visse endringer. Dersom ordet uttales på en annen måte enn hva som er normalt for lest bokmål, vil dette bli markert. Det vil si dersom ordet /fisk/ uttales med <e>, blir ordet skrevet slik: /fesk/. Jeg vil også markere kort vokal med dobbel konsonant. For eksempel vil ordet /hvile/ uttalt med kort vokal bli skrevet som /hville/. Dette er for å gjøre det lett tilgjengelig for leseren å se hvilke språktrekk informanten benytter seg av. I tillegg vil stumme konsonanter bli skrevet. Hvis ord som skrives med stum konsonant blir uttalt med denne konsonanten, for eksempel ordet /veldig/ uttalt med <g>, vil den avvikende uttalende bli pekt på eksplisitt. Til slutt vil avvikende trykkplassering hos informantene bli markert med <'> før den aktuelle stavelsen.

DEL II: ANALYSE

Som nevnt innledningsvis ønsker jeg å undersøke faktorer for dialektbruk eller standardtaleformer blant andrespråksbrukere i norsk i Hadsel. Jeg vil svare på problemstillingen: *Hva karakteriserer talemålet til informantene, og hvilke faktorer påvirker tilegnelsen av en lokal dialekt versus en standardisert talemålsform?* I analysen sin første del (kapittel 5), vil det bli gjort en analyse av språket til informantene for å svare på hva som karakteriserer talemålet deres. I neste del av analysen (kapittel 6) vil jeg gjøre en mer omfattende analyse, der jeg diskuterer hvilke faktorer som kan ha vært utslagsgivende for talemålet til informantene. Til slutt vil det være et avslutning- og oppsummeringskapittel.

5 Språkportretter

I denne delen av analysen gir jeg en oversikt over den enkelte språkbrukeren sin sosiale bakgrunn og språklige realiseringer. I språkportrettene vil det være en kvalitativ analyse av informantenes språktrekk, med utgangspunkt i målmerkene for dialektområde som ble gjennomgått i kapittel 2.2 *Målet i Hadsel*. Jeg vil presentere de fire informantene hver for seg, og se på de språklige funnene fra intervjuene. Funnene vil i tillegg bli presentert i en oversiktstabell. Det er viktig å si noe om informantenes språklige bakgrunn da det kan gi et innblikk i deres forhold til dialekt og standardtalemål.

5.1 Fatima

Fatima er 28 år og flyttet fra Somalia til Hadsel for seks år siden. Da Fatima kom til Norge, begynte hun på introduksjonsprogram og deretter voksenopplæring. Hun forteller at lærerne i stor grad tilpasset seg språklig til elevene for å gjøre det lettere for dem, og at de ofte snakket et bokmålsnært talemål. Hun gir sterkt uttrykk for at hun synes det var vanskelig å lære norsk, både skriftlig og muntlig, og at hun fremdeles strever med å lære seg språket. Selv om hun opplever det å snakke norsk som utfordrende, vil hun gjerne lære mer. Fatima forteller at hun har få eller ingen venner i Norge, og et nesten ikke-eksisterende sosialt nettverk. Til tross for dette trives hun i Hadsel. Hun har barn og er gift med en somalisk mann, og for dem har det vært naturlig å snakke somali hjemme. Hun uttrykker at det har vært svært viktig for henne å beholde morsmålet.

5.1.1 Språklige trekk

Når det gjelder Fatimas språklige realiseringer bærer hun tydelig preg av å være en N2-bruker. Hun har tydelige påvirkninger fra morsmålet, både syntaktisk og fonologisk. Hun kan til tider kutte enkelte setningsledd og bøyer ikke alltid verb i riktig tempus. I noen tilfeller bruker hun ikke subjekt i setningen, og hun har heller ikke endelse på flere substantiv. Hun har et lite ordforråd, snakker i korte setninger og har til tider problemer med å forstå enkle spørsmål i løpet av intervjuet. Når det gjelder fonologi, har Fatima tydelig aksentpreget norsk. På denne måten vil intonasjonsmønsteret bli hørbar og kan prege andrespråket. I Fatimas tilfelle har hun

flere trykkstavelser enn hva som normalt ville forventes i talt norsk. Hun har i flere tilfeller trykk i siste eller nest siste stavelse, i tråd med somali, som for eksempel i ordene /demo'krati/, /prak'sis/ og /'butikk/. I alle tilfellene legger hun ekstra trykk på bokstaven <i>, slik at den blir lang. Fatima snakker et bokmålsnært talemål, og språket hennes er preget av lavtone i ord som /morsmål/, /voksne/ og /'bilder/. En oversikt over Fatimas språktrekk kan ses i tabell 1 nedfor. I tabellen blir det brukt et stort kryss (X) der Fatima i stor grad benytter seg av en gitt språklig variant, mens hvis hun derimot bruker en gitt variant i liten grad, er det markert med lite kryss (x). Hvis språktrekket ikke har kommet frem i løpet av intervjuet, er det markert med strek (-). De samme prinsippene vil bli brukt i oversiktstabeller i språkportrettene av Sheila, Aisha og Samira.

Tabell 1. Oversikt over Fatima sine språktrekk

Språklige variabler	Dialektvarianter	Bokmålsvarianter
Pronomen: 1. person entall		X
Pronomen: 2. person flertall		X
Nektingsadverb		X
Palataler		X
Senkning av vokaler		X
Apokope		X
Substantiv	x	X
Spørreord		X

Pronomenformer og nektingsadverb

I løpet av intervjuet benytter Fatima seg konsekvent av pronomenformen /jeg/⁶ og /meg/. I tillegg bruker hun /dere/ når hun snakker om andreperson flertall. Ved to tilfeller bruker hun det nordnorske eiendomspronomenet /vårres/ (våre). Når det gjelder nektingsadverb, bruker Fatima /ikke/ gjennom hele intervjuet.

⁶ Her uttaler Fatima ordet /jeg/ som /jæi/. Dette er gjennomgående hos alle informantene og i alle tilfeller der ordet blir brukt, gjennom hele oppgaven. Dette gjelder også ordene /meg/ og /deg/ som blir uttalt som /mæi/ og /dæi/.

Palatalisering og senkning

Fatima har verken senkning av vokaler eller palatalisering av alveolarer og velarer.

Verbformer og apokope

I presens av svake verb bruker Fatima *-er* ending. Hun sier blant annet /snakker/, /hjelper/ og /prater/. I Vesterålen er det vanlig med *-a*-ending i presens, og man får dermed variantene /snakka/ /hjelpa/ og /prata/. I presensformen av /å være/, sier Fatima /ær/. Hun viser ingen tegn til å apokopere på infinitivene, og sier for eksempel /jobbe/, /glemme/ og /lære/. Dette gjør hun konsekvent, med unntak av to tilfeller, hvor hun sier /snakk/ og /prat/. Her kan det stilles spørsmål om dette er apokope av infinitiv, eller om det er presens og et resultat av at Fatima ikke er stødig nok i norsk grammatikk.

Bøyning av substantiv

I bestemt form entall sterke substantiv, bruker Fatima *-en*-ending, og hun sier blant annet /undervisningen/ og /eleven/. Hun bruker også endingene *-er* og *-ene* i ubestemt og bestemt form flertall konsekvent, som i eksemplene /venner/, /'bilder/, /'butikker/, /årene/ og /voksne/. Kun ved to tilfeller bruker hun den nordnorske bøyningen *-an* i bestemt form flertall: /ordan/ og /naboan/.

Spørreord

Når det gjelder spørreord, er Fatima konsekvent i bruken av *-hv*, slik som i eksemplene /hva/ og /hvis/.

Realiseringene ovenfor viser at Fatima i all hovedsak snakker et bokmålsnært talemål, og hun benytter seg av få kjennetegn fra det nordnorske dialektområdet hun befinner seg i. Det finnes lite eksempler fra intervjuet hvor målet i Hadsel kommer til uttrykk, med unntak av noen småord fra dialekten som /nåkka/ og /atte/.

5.2 Sheila

Sheila er 30 år og kom til Norge for første gang for elleve år siden. Da bodde hun først på Østlandet, før hun flyttet til utlandet. Deretter flyttet hun hjem til Somalia, før

hun kom tilbake til Norge for fire år siden sammen med ektemannen sin. Selv om hun bodde i Norge i fire år før hun flyttet, mener Sheila selv at hun hadde glemst mesteparten av det norske språket mens hun var utenlands. De siste fire årene har hun bodd i Hadsel med sin mann og deres barn. Hjemme snakker de hovedsakelig somali, men hun bruker til tider å snakke norsk med barna.

Sheila gir uttrykk for å trives godt i Hadsel, og hun har «ingen plan å reise tilbake til Soma'lia, nå er jeg et sted jeg skal være hele livet». Til tross for dette har det vært viktig for henne å beholde morsmålet sitt. Som Fatima, begynte også Sheila på voksenopplæringen, men hun sitter igjen med blandede erfaringer. Hun skulle gjerne lært mer og måtte studere mye på egen hånd. Også hun synes det var vanskelig å lære norsk, og spesielt møtet med dialekt var utfordrende. I dag har hun fortsatt vanskeligheter med å forstå når det blir skrevet på dialekt, for eksempel på Facebook eller tekstmelding. Sheila er opptatt av at barna skal ha det godt, og stiller gjerne opp på dugnader relatert til fritidsaktiviteter for dem.

5.2.1 Språklige trekk

Sheila er lett å forstå når hun snakker. Som Fatima, har også Sheila påvirkninger fra morsmålet. Syntaktisk mangler Sheila blant annet inversjon i enkelte setninger og hun har til tider problemer med å bøye eiendomspronomen. Hun stokker litt om på setningsleddene, og holder seg ikke alltid til V2-regelen. Sheila har tydelig aksent når hun snakker norsk, og hun har mange eksempler på trykk i siste eller nest siste stavelse. Hun har trykk i ord som /politi'en/, /fol'ken/, /mo'ttaken/⁷, /Soma'lia/, /språ'ke/ og /skri'ver/. Hun har flere eksempler der <u> blir uttalt som /o/: /ot'landet/, /'ondervisning/ og /otlending/. Sheila snakker tilnærmet et standardisert talemål, men har enkelte trekk fra den nordnorske dialekten, som for eksempel høytone.

⁷ Sheila har ved flere tilfeller feil bruk av genus, slik som ved disse tilfellene.

Tabell 2. Oversikt over Sheila sine språktrekk

Språklige variabler	Dialektvarianter	Bokmålsvarianter
Pronomen: 1. person entall	x	X
Pronomen: 2. person flertall	-	-
Nektingsadverb		X
Palataler		X
Senkning av vokaler		X
Apokope		X
Substantiv	x	X
Spørreord		X

Pronomenformer og nektingsadverb

Sheila er stort sett konsekvent i bruken av /jeg/ i første person entall, men ved enkelte tilfeller bruker hun dialektvarianten /æ/, etterfulgt av presens sterke verb. Hun bruker /meg/ og /deg/ i første og andre person entall objektsform, og hovedsakelig pronomenet /hun/ i tredjeperson entall. Hun bruker /ikke/ som nektingsadverb.

Palatalisering og senkning

Sheila har ikke senkning av vokaler eller palatalisering av alveolarer og velarer.

Verbformer og apokope

I likhet med Fatima, bruker Sheila *-er*-ending i presens svake verb, slik som for eksempel /ringer/, /finner/, /ligger/ og /prøver/. Hun bruker /ær/ i presens av /å være/, i stedet for /e/ som er den nordnorske formen. Sheila apokoperer ikke på infinitivene i løpet av intervjuet, og sier blant annet /holde/, /passe på/, /lære/ og /snakke/.

Bøying av substantiv

Når det gjelder substantiv, bruker ikke Sheila den nordnorske varianten av *-a* eller *-an* i bestemt form entall og flertall, men i stedet *-en* og *-ene*. Hun sier blant annet /'ondervisningen/, /skolen/, /telefonene/, /bøkene/ og /årene/. Ved én anledning bruker hun den nordnorske varianten på endingen ved det sterke intetkjønnet /ordan/ (ordene) i bestemt form flertall.

Spørreord

Sheila er konsekvent ved bruken av *-hv-*lyden i spørreord, slik som /hva/, /hvis/, /hvilket/ og /hvordan/.

Som Fatima, har Sheila et tydelig standardisert talemål, og hun viser få tegn til å snakke dialektsnært i løpet av intervjuet. Hun bruker enkelte dialektord som /nån/, /sjøl/ og /nåkka/, men slike småord forekommer sjeldent i løpet av intervjuet. Hun benytter seg i stor grad av bokmålsnære varianter, blant annet når hun sier /kommer/ og /snakker/. I Hadsel ville de nordnorske variantene /kjæm/ og /prat/ vært brukt.

5.3 Aisha

Aisha er 17 år og kom til Norge for fem år siden sammen med familien sin. De bosatte seg først i en kommune i nærheten av Hadsel. Der bodde hun i overkant av ett år, før hun flyttet til Hadsel. Da Aisha begynte på skolen i Norge i sjuende klasse, var hun halve tiden i mottaksklasse og resten av tiden i en vanlig skoleklasse. Gradvis gikk hun over til å være i klassen med norske elever. På den måten fikk hun norskopplæring i mottaksklassen, og samtidig muligheten til å praktisere norsk muntlig med norske elever. Hun forteller at det var en positiv måte å lære språket på.

Da Aisha kom til Norge kunne hun verken lese eller skrive, og opplevde dermed norskopplæringen som ekstra utfordrende. I dag føler hun at det å forstå og snakke norsk går greit, mens det skriftlige fortsatt kan være utfordrende. Hun har flere norske og somaliske venner som hun er sammen med på fritiden. Når hun er sammen med de somaliske vennene sine, snakker de ofte norsk med hverandre. Hjemme snakker hun morsmålet med foreldrene og søsknene, men til tross for dette anser hun det ikke som viktig å beholde morsmålet.

5.3.1 Språklige trekk

Aisha er jevnt over flink i norsk og hun snakker mye når hun blir engasjert i et tema. Hun har språklige trekk som viser at hun er andrespråksbruker, slik som for eksempel feil bruk av tempus i verb enkelte ganger. Hun følger stort sett SVO-regelen i norsk, men det finnes flere eksempler hvor hun har feil i setningsleddet, slik at setningen blir delvis ugrammatisk. I en del tilfeller kutter hun det finitte verbet i setninger, slik som

«men korsen æ forstår når æ ikkje kan norsk?». Når det gjelder fonologi har Aisha aksentpreget norsk. Som Fatima og Sheila, har hun flere trykkstavelser i siste stavelse som i /sko'le/, /skrift'lig/, /selvfølge'lig/, /ingen'ting/ og /krang'ling/. I flere av disse ordene blir <i> lang. Som tabell 3 viser, er Aisha til en viss grad preget av standardtalemål, men hun har i de fleste tilfeller dialektale varianter, blant annet høytone.

Tabell 3. Oversikt over Aisha sine språktrekk

Språklige variabler	Dialektvarianter	Bokmålsvarianter
Pronomen: 1. person entall	X	x
Pronomen: 2. person flertall	X	
Nektingsadverb	X	x
Palataler	x	
Senkning av vokaler	X	
Apokope	X	x
Substantiv	x	X
Spørreord	X	x

Pronomenformer og nektingsadverb

Aisha bruker både /jeg/ og /æ/ i første person entall, men hovedsakelig /æ/. Hun varierer også mellom /mæ/ og /meg/ når det gjelder første person entall objektsform, men er konsekvent i bruken av /dåkker/ og /ho/ for andre person flertall og tredje person entall. Hun bruker både /ikke/ og /ikkje/ for nektingsadverbet, men med en overvekt på /ikkje/.

Palatalisering og senkning

Aisha har palatalisering av velare plosiven /k/ når hun sier /ikkje/. Hun har også eksempel på senkning der gammel <e> har sunket til uttalevarianten /æ/, slik som i ordet /træna/.

Verbformer og apokope

I løpet av intervjuet har Aisha flere ganger bortfall av *-er* i presens av svake verb. Hun benytter seg da av *-a*-endelse i presens, som i eksemplene /snakka/, /huska/ og

/skjønna/. I presensformen av /å være/, sier Aisha /e/, i tråd med dialektområdet. Når det gjelder apokope, er ikke Aisha konsekvent. Det er flere ganger hun benytter seg av statisk apokope i infinitiver, som for eksempel i setningene «for å snakke som de snakka» og «æ bor i Norge, æ må lære språket». Det finnes også tilfeller hvor hun ikke har apokopert og hvor hun har en mer bokmålsnær talemåte: «Du kan jo prate» og «da må du lære språken før å forstå». ⁸ Hun viser i tillegg tegn til å bruke cirkumflekstonemet, der hun blant annet drar ut ordet /prat/.

Bøying av substantiv

I bøyning av substantiv ubestemt flertall, har Aisha *-er*-ending. I det svake hunkjønnsordet /jente/, sier Aisha /jenter/, mens vanlig for språkbrukerne i området hun befinner i er /jente/. I samme bøyning av hankjønnsordene /penge/ og /time/, sier Aisha /penger/ og /timer/, mens innbyggere i Hadsel bruker /pænga/ og /tima/. I bestemt form flertall bruker hun ikke den nordnorske endingen *-an*, når hun sier /jentene/. Når det gjelder bestemt form flertall, har Aisha *a*-ending, slik som i eksemplene /klokka/ og /barna/.

Spørreord

I realiseringen av spørreord veksler Aisha. Hun bruker nordnorske varianter som /kordan/ (hvordan), /ka/ (hva) og /kor/ (hvor). Hun bruker også standardiserte former som /hva/ og /hvis/.

I intervjuet snakker Aisha tydelig dialekt både ved hjelp av ordforrådet sitt, høytone og flest dialektale endestavelser. Samtidig har hun enkelte standardiserte talemålsvarianter og endinger som ikke hører hjemme i dialektområdet hun befinner seg i.

5.4 Samira

Samira er 16 år og flyttet til Hadsel for fem år siden. Hennes far hadde da allerede flyttet dit, og hun og resten av familien kom på familiegjenforening. Akkurat som Aisha, begynte Samira med norskopplæring i mottaksklasse, før hun gradvis gikk over til vanlig klasse. Samira kunne litt engelsk før hun kom til Norge, og hun

⁸ Aisha har i dette sitatet feil bruk av genus. I løpet av intervjuet skjer dette ved et par anledninger.

opplevde dette som en fordel da hun kom til Hadsel og skulle lære det norske språket. Samira gir også uttrykk for at hun synes det var vanskelig å lære norsk, og utfordrende å komme til et nytt land. I dag har hun flere venner, både norske og somaliske. De snakker stort sett bare norsk seg imellom, og hun forteller at dette også er en av årsakene til at hun veksler så mye mellom norsk og somali hjemme. Spesielt med søsteren sin snakker Samira mye norsk, mens hun ofte snakker somali med foreldrene. Hun gir tydelig uttrykk for at det er viktig for henne å beholde morsmålet, og at de ikke må glemme den somaliske kulturen og språket.

5.4.1 Språklige trekk

Samira er flink til å snakke norsk, og hun er i tillegg talefør med et relativt godt ordforråd. Som Fatima, Sheila og Aisha viser også Samira tegn til å være N2-bruker, men dette gjelder hovedsakelig fonologisk. Hun er flink med bruk av tempus og SVO-setninger, selv om verb enkelte ganger blir bøyd feil og setningsstrukturen noen ganger ikke er korrekt. Fonologisk har Samira aksentpreget norsk, og som de andre har hun intonasjonsmønstre som er preget av morsmålet. I flere ord har hun trykk på siste stavelse, som /bland'ing/, /lette're/, /begg'e/ og /samfunn'et/. Samira har høytone, og hun er den informanten som ligger nærmest mot en tradisjonell nordnorsk dialekt.

Tabell 4. Oversikt over Samira sine språktrekk

Språklige variabler	Dialektvarianter	Bokmålsvarianter
Pronomen: 1. person entall	X	
Pronomen: 2. person flertall	X	
Nektingsadverb	X	X
Palataler	x	
Senkning av vokaler	X	x
Apokope	X	
Substantiv	X	x
Spørreord	X	x

Pronomenformer og nektingsadverb

Samira bruker konsekvent /æ/ og /mæ/ som første person entall subjekt og objektsform. Hun er også konsekvent med bruken av /ho/ i tredje person entall, og

/dåkker/ i andre person flertall. Like konsekvent er hun ikke med bruk av nektingsadverb, der hun bruker både formene /ikkje/ og /ikke/ i like stor grad.

Palatalisering og senkning

Ved enkelte tilfeller har Samira senkning av vokaler fra <e> til /æ/. Blant annet sier hun /læs/ (lese). Hun har også senkning fra <y> til /ø/, når hun sier /fløtte/ (flytte). Samtidig finnes det også enkelte eksempler hvor hun ikke har senkning, som når hun sier /trene/ og /test/.⁹ Samira har palatalisering av velare plosiven /k/, når hun sier /ikkje/. Ellers finnes det ingen eksempler på dette trekket.

Verbformer og apokope

Når det gjelder verbformer hos Samira har hun noen eksempler der hun i realiseringen av verb bruker *-er*-endring i presens, slik som i /prater/, /hører/ og /kommer/. Men i de fleste tilfeller bruker hun *a*-ending i presens som i eksemplene /snakka/, /svara/, /føla/ og /huska/. I presens av /å være/ sier hun /e/, slik som de fleste språkbrukerne i området. Hun er stort sett konsekvent i bruken av apokope, som for eksempel i ordene /lær/ (lære), /træng/ (trenge), /læs/ (lese), /skriv/ (skrive) og /føl/ (føle). En annen interessant observasjon er at i enkelte apokoperte ord kommer også cirkumfleks-tonelaget frem hos Samira, slik som i eksemplene /skriv/ og /læs/.

Bøyning av substantiv

Når det gjelder substantiv i bestemt form entall og flertall bruker Samira trekk både fra nordnorsk og fra standardtalemål. Hun benytter seg av *-an*-ending i bestemt form flertall i ord som /gangan/ (gangene), /folkan/ og /vænnan/ som er i samsvar med dialektområdet hun befinner seg i. Samtidig bruker hun også endelsesformer *-ene*, i ord som /lærene/, /besteforeldrene/ og /elevene/. I bestemt form entall, sier Samira /tavla/, i tråd med dialektområdet. Når det gjelder substantiv i ubestemt form flertall, har hun en del *-er*-endringer, slik som /venner/, /lekser/, /personer/ og /sanger/.

Spørreord

⁹ I Hadsel sier man /træn/ og /tæst/.

Samira bytter en del mellom realiseringen av spørreord. Hun sier blant annet /kordan/ (hvordan), /kor/ (hvor) /kem/ (hvem) og /ka/ (hva), men også /hvordan/ og /hva/.

Selv om Samaria til tider bruker enkelte standardiserte bøyningssendelser, er det klart ut fra intervjuet at hun i stor grad snakker i tråd med hadselmålet. Hennes bruk av apokope, høytone, senkning og endelsesformer viser at dialekten er gjennomgående i talemålet hennes, og det gode ordforrådet både i norsk og i dialekt styrker opp om dette.

6 Faktorer som kan motivere informantenes språkvalg

Fra språkportrettene viser det seg at to av informantene snakket nært et standard-talemål, mens de to andre snakker den lokale dialekten. Ut ifra disse funnene vil jeg gå nærmere inn på hva som kan være noen av årsakene til de ulike språkvalgene. Jeg vil derfor svare på den andre delen av problemstillingen: *hvilke faktorer påvirker tilegnelsen av en lokal dialekt versus en standardisert talemålsform?* Denne delen av analysen vil basere seg på datamaterialet fra intervjuene, og jeg vil analysere og tolke funnene for å undersøke hva som ligger bak språkformene til informantene.

6.1 Alder og andrespråkstilegnelse

I tilegnelsen av språk har alder vist seg å være en viktig individuell faktor. Forskning viser at alder påvirker språkinnlæringens resultat, og har betydning for hvor raskt og hvor godt man lærer. Særlig sentralt i denne forskningen er den kritiske aldershypotesen. Den hevder at mennesket bare kan lære språket godt mellom toårsalderen og puberteten, og at språkinnlæringen er mest effektiv i denne perioden. Penfield og Roberts skrev så tidlig som i 1959 at unge menneskers hjerne er mer plastisk og mottakelig enn eldre sin, og at plastisiteten minsker allerede fra niårsalderen (Hyltenstam & Abrahamsson 2003: 539).

Forskere er uenige om det eksisterer en slik sensitiv periode som Penfield & Roberts hevder. For eksempel viste en studie av Harley i 1986 at engelskspråklige, eldre elever i Canada var bedre i fransk grammatikk enn yngre studenter (Cook 2008: 148). Samtidig finnes det studier med klare funn som viser at yngre barn lærer bedre enn eldre. Blant annet kom Krashen, Long & Scarcella frem til konklusjonen: "Older is faster, but younger is better" (Berggren & Tenfjord 2011: 280). Dette viser at eldre barn lærer raskere enn yngre barn, men at yngre barn lærer bedre over tid. For voksne språkinnlærere er det som regel vanskeligere å lære et nytt språk. Det innebærer større innsats, og det er lite sannsynlig at de vil oppnå innfødtlik tale (Berggren & Tenfjord, 2011). Selv om noen forskere er uenige i den kritiske aldershypotesen, er likevel flertallet enige om at "late learners are much less successful in language than young children" (Myers-Scotton 2006: 359) Som analysen i språkportrettene viser, har mine informanter ulike tilnærminger til det norske talemålet. Dette kan ha en sammenheng med alderen da de kom til Norge.

Fatima og Sheila kom til landet da de begge var over 20 år. Fra et forskningsperspektiv kan de ikke sies å ha samme utgangspunkt som Aisha og Samira, som kom til landet som 11-12 åringer. Fatima og Sheilas alder ved ankomst kan ha gjort det vanskeligere for dem å tilegne seg norsk. At de begynte å lære norsk i senere alder, kan være årsaken til at de fremdeles har tydelig aksent og flere grammatiske feil i norsk. Tenfjords studie fra 1997 gir grunnlag for en hypotese om at både fonologi, morfologi og syntaks er preget av alderen ved ankomsten til språkbrukeren (Berggren & Tenfjord 2011: 283). Fatima og Sheila uttrykker også å ha større utfordringer med selve språket enn Aisha og Samira har, hvilket kan relatertes til at de var i begynnelsen av tjuetårene da de startet norskopplæringen.

Aisha og Samira var 11 og 12 år gamle da de kom til Norge, noe mange forskere mener er på slutten av den kritiske perioden for andrespråkstilegnelsen. Dette kan være en mulig forklaring på hvorfor Aisha og Samira snakker norsk med en del aksent i dag. På den andre siden snakker de bedre norsk enn Fatima og Sheila, til tross for at de har vært i Norge omtrent like lenge. Dette kan være preget av alderen, og at de som yngre språkinnlærere har hatt lettere for å tilegne seg det norske språket. I denne sammenheng kan man trekke linjer til Schumann og ego-permeabilitet. De unge kan i mange tilfeller være mer åpne for å lære, og de kan være mer utforskende enn voksne. Det kan også gjøre at de er mer villig til å lære andrespråk. Schumann hevder at innlærere som i større grad klarer å gi slipp på sine språklige former og å være mer åpne slik som i barndommen, vil være mer fleksible til å lære målspråket (Berggren & Tenfjord 2011: 342) På denne måten kan det være at Aisha og Samira sin unge alder gjør at de i mindre grad holder fast på sine allerede innlærte språklige former, og dermed er mer mottakelige for ny innputt. Dette kan også være en viktig årsak til at de snakker dialekt, i motsetning til Fatima og Sheila, ved at Aisha og Samira er mer åpne for den *lokale* innputten de mottar. Alder ved ankomst blir dermed en avgjørende faktor på informantens språktilegnelse.

En annen viktig årsak kan være den språklige sosialiseringen og kontakt med jamnaldringsgruppen. Aisha og Samira sin tilegnelse av dialekt kan ha sammenheng med at andre på deres alder snakker dialekt, og at de ønsker å snakke likt majoritetsgruppen. Michelet (2012) skriver at jevnaldrende er en sosial og faglig ressurs i tilegnelsen av andrespråk (Løfblad 2017: 19). Det er de jevnaldrende Aisha og Samira er i størst kontakt med, og de kan bli en viktig språklig ressurs både for tilegnelsen av språket og for dialekten. Både Aisha og Samira gikk på norsk barneskole, og de fikk

dermed kommunisere med norske elever fra første stund, i motsetning til Fatima og Sheila. Som neste delkapittel vil vise, manglet Fatima og Sheila den naturlig sosiale omgangen med den lokale befolkningen i begynnelsen av språktilegnelsesperioden, og de mottok dermed ikke samme mengde lokal innputt som Aisha og Samira fikk på skolen. Ungdommer vil gjerne assosieres med en bestemt gruppe, og for Aisha og Samira var det viktig å ha samme språkstil som klassekameratene. Slike faktorer er viktige i tilegnelsen av talemålsformer.

I det foregående kan det se ut til at alder har hatt betydning for informantene sin tilegnelse av det norske språket. Det kan virke som at de yngre informantene er mer mottakelig for språket fordi de kom til Norge i tenårene, enn hva de eldre informantene var da de ankom. En av årsakene til dette kan være den kritiske perioden for språktilegnelse. Fatima og Sheila har for lengst passert denne antatte perioden, og det kan være en av faktorene for at de derfor både er dårligere i norsk enn Aisha og Samira, og at de snakker standardtalemål. Funnene mine taler derfor for at det kan være en sammenheng mellom alder og språktilegnelse, og at alder ved ankomst kan ha vært utslagsgivende for talemålet og norskkompetansen deres.

6.2 Innputt og formell undervisning

Det finnes flere faktorer som legger føringer for språkbrukeres språklige praksis. En av dem er graden av språklig innputt som brukeren har tilgjengelig. I Schumanns akkultureringsmodell er mengden av innputt den nærmeste årsaken til språkinnlæring (Berggren & Tenfjord 2011: 342). Hvordan språkbrukeren forholder seg og nyttiggjør seg av denne innputten, vil være avgjørende for hvordan man uttrykker seg språklig. Funnene fra min studie tyder på at det er en sammenheng mellom hvordan informantene har lært språket og hvilke taleformer de har i dag. Læringssituasjonen deres og innputten de fikk der, virker å ha påvirket språkpraksisen deres. Innputt fra den formelle undervisningen vil dermed også bli omtalt i dette delkapittelet.

Ut fra språkportrettene kan man se at det finnes et mønster mellom lærings-situasjonen og språkpraksisen. Fatima og Sheila gikk først på introduksjonskurs og deretter tre år på voksenopplæringen, hvor lærerne hadde en bokmålsnær talemåls-varietet. Av de fire informantene er det Fatima og Sheila som har færrest dialektale trekk. Fatima gir uttrykk for at møtet med lokalsamfunnet og dialekten etter perioden med formell opplæring, var som å måtte lære seg et nytt språk igjen. Både hun og

Sheila hadde store problemer med å forstå dialekten, og fortsatte å snakke standardtalemål etter undervisningsslutt. Dermed virker det som at en av årsakene til det standardnære talemålet som Fatima og Sheila snakker i dag, er et resultat av innputten de fikk gjennom den formelle undervisningen.

Den første innputten Fatima og Sheila mottok da de kom til Norge, var gjennom skolen og læreren. Innputten de mottok kom i størst grad fra læreren, og siden de ble introdusert til standardtalemål fra første stund, er det ikke så unaturlig at det er denne innputten som blir inntaket. Slik vil dette inntaket være det de benytter seg av, også etter endt undervisning. På denne måten vil inntaket fra den formelle undervisningen vise seg i språkpraksisen deres. Hvis de i tillegg oppfatter den lokale dialekten som vanskelig å forstå, kan de på sett og vis ignorere den dialektale innputten, slik at den ikke får mulighet å bli til inntak.¹⁰ Ut fra det foregående, kan man spørre om det bare er et resultat av innputten fra undervisningen som gjør at de snakker en standardisert talemålsvarietet, eller om det i tillegg kan være et konkret *valg* informantene har tatt.

For Sheila kan det tyde på at det ikke bare er den formelle opplæringen som er grunnen til at hun snakker standardtalemål, men at det er et valg. Sheila har gått på den lokale videregående skolen og hun har hatt deltidsjobb i kommunen, noe som betyr at hun har vært i mye kontakt med målspråkbrukere. På den måten har hun vært preget av innputt fra lokale språkbrukere, men det ser ikke ut til at hun har gjort seg nytte av denne innputten. Nærmere bestemt forteller hun at hun har gjort et bevisst valg om å snakke standardtalemål, av den grunn at hun synes det er lettest. Hun uttrykker videre at hun ikke har lagt ned ressurser i å lære seg dialekten, og at det i tillegg har vært vanskelig å forstå den. Samtidig er det mye som tyder på at Sheila sitt språkvalg ikke bare er et direkte og entydig bevisst valg, men også et ”ufrivillig” valg i den forstand at det har vært utfordrende for henne å tilegne seg og forstå den lokale dialekten.

Også Fatima uttrykker at det er et valg å snakke et standardnært talemål, og hun oppgir at grunnen er vanskeligheter med å snakke dialekt. Hun legger ikke skjul på at hun ønsker at hun kunne uttrykke seg på dialekt, men at det er for utfordrende.

¹⁰ Det vil her være viktig å se dette i sammenheng med alderen til Fatima og Sheila. Den kan være utslagsgivende for den manglende dialektal innlæringen.

Dette kan ha en sammenheng med at Fatima ikke får særlig mye innputt fra den lokale befolkningen. Hun har svært lite kontakt med lokalbefolkningen i hverdagen, og hun forteller om et nesten ikke-eksisterende nettverk av venner, både på og utenfor skolen. Sett i lys av Schumanns sosiale faktor *kontaktmønster*, kan det at hun ikke kommer særlige lengre i utviklingen av norsk generelt og dialekt spesielt, være preget av distanse til majoritetsgruppen. Fatima inngjerder seg mye, og hun begrenser kontakten med den lokale gruppen i høy grad. Dette påvirker læringsmulighetene, og denne formen for distanse hevder Schumann hemmer mengden innputt.

Fatima uttrykker i tillegg at når hun er i kontakt med samfunnsmedlemmer, opplever hun ofte at de tilpasser seg henne. De snakker ofte mer standardisert, og akkomoderer i samtalesituasjoner. På denne måten kan man si at lokalbefolkningen konvergerer, som innebærer å nærme seg samtalepartnerens måte å snakke på (Mæhlum 2008: 112). Denne formen for tilpasning kan gjøre at Fatima ikke opplever nære bånd til dialekten. At samtalepartneren tilpasser seg i så stor grad synes Fatima er uheldig, og hun skulle ønske at de snakket dialekt til henne. For Fatima kan dette øke avstanden til samtalepartneren. På den måten oppstår det en form for distanse, som opprettholder inngjerdingen hos Fatima.

De to informantene som i størst grad fremviser en sammenheng mellom den lokale innputtmengden og språkpraksis, er Aisha og Samira. Begge begynte på grunnskolen ganske umiddelbart etter ankomst til Norge, og de fikk både morsmålsundervisning og norskundervisning. At Aisha og Samira har noen standardnære trekk, kan komme av at norskundervisningen de mottok helt i begynnelsen, var bokmål. De lærte bokmål gjennom bøkene, og denne delen av innputt kan fortsatt henge med. Som Fatima og Sheila, mottok også Aisha og Samira formell opplæring i norsk, men det som skiller opplæringsformen for de fire informantene, er at Aisha og Samira fikk delta i skoletimer sammen med norske elever. De unge informantene rapporterer at det var der de lærte mest norsk – ved å ha kontakt og ved å snakke dialekt med norske skolebarn. Aisha og Samira fikk dermed en uunnværlig lokal innputt fra majoritetslevnene, og de sitter dermed igjen med en helt annen innputtmengde enn Fatima og Sheila, som ikke hadde samme omstendigheter på introduksjonskurset. Denne mengden av innputt gir Aisha og Samira et annet språklig utgangspunkt, også etter språkopplæringen.

Å ha kontakt med jevnaldrende som kan gi innputt på en daglig basis, viser seg dermed som en viktig faktor. På spørsmål om det var et bevisst valg å snakke

dialekt, forteller Samira at det har kommet av seg selv fordi «alle rundt mæ snakker. Du skal jo bli påvirket av det alle rundt deg snakker». Også Aisha forteller at det ikke var et valg, men at det «bare ble slik». Dette indikerer at språkkontakten med de lokale språkbrukerne har hatt innvirkning på informantene, og at talemålsforholdene gjør at de snakker dialekt. Sett i sammenheng med den lave alderen deres da de kom til Norge, kan den være utslagsgivende for innlæringen, mens innlæringsmåten har vært mer avgjørende for hvorvidt talemålet deres har blitt dialekt. I likhet med at Fatima og Sheila har benyttet den språklige innputten de fikk i norskopplæringen, har Aisha og Samira gjort inntak av den dialektale innputten de fikk fra jevnaldrende. Disse funnene indikerer at alderen, språkopplæringen og mengden innputt er viktige faktorer for deres språklige realiseringer og har innvirkning på om de snakker dialekt eller standardtalemål.

6.3 Motivasjon

En av Schumanns individuelle faktorer er motivasjon. Motivasjon er en viktig faktor for fremgang i innlæringsprosessen. Den gir innlæreren et *mål* med språklæringen, som vil føre til *handlinger* og en *innsats*. Schumann vektlegger Garder og Lamberts skille mellom integrativ og instrumentell motivering. Integrativ orientering handler om individets ønske om å identifisere seg med majoritetssamfunnet (Berggren & Tenfjord 2011: 286). En slik holdning er antatt å være varig over lengre tid. Individer som derimot har en instrumentell orientering, er mer interessert i å lære seg språket for praktiske formål – som for eksempel å studere eller få jobb (ibid.).

Aisha og Samira virker begge å være integrativt motiverte til å lære det lokale talemålet. En viktig årsak til dette er fordi de ønsker å passe inn med de andre i lokalsamfunnet. Å identifisere seg med den jevnaldrende gruppen blir dermed en viktig motivasjon, og en måte å oppnå dette målet på er gjennom dialekt. Samira understreker dette i intervjuet, ved å si at hun ønsket å «snakke som *de* snakker» og at hun ønsket å være en del av vennegjengen. Dette var viktige motivasjonsfaktorer for henne. Også Aisha trekker frem at hun var motivert til å lære talemålet på grunn av vennene sine. Ved å ha et slikt mål kan innsatsen øke og anstrengelsen blir større for å oppnå suksess, samtidig som det også er sannsynlig at motivasjonen er mer varig. Det sosiale nettverket deres blir dermed en viktig motivasjon, og motivasjonen påvirker læringsutbyttet.

Alderen og læringskonteksten kan også være forklarende for Aisha og Samira sin integrative motivasjon. For det første kan Aisha og Samiras unge alder gjøre dem mer motiverte til å lære talemålet, nettopp for å passe inn. At de fikk være sammen med andre norske elever på grunnskolen da de begynte å lære norsk, kan i seg selv ha vært svært motiverende. Dette kan ha sammenheng med at de hadde et konkret mål om å konversere med klassekamerater, som påvirket innsatsen. Fatima og Sheila, som studerte med voksne elever med ulike morsmål, hadde ikke nødvendigvis det samme målet ettersom mye av samtalene med klassekameratene foregikk på engelsk eller på morsmål.

Hos Fatima ser det ut til at motivasjonen for å lære det lokale talemålet er lav. Det virker som det er flere ting som har påvirket dette. Sett i lys av Schumanns akkultureringsmodell, kan det se ut som at Fatima opplevde både et språksjokk og et kultursjokk da hun kom til Norge. Hun forteller blant annet om en vanskelig opplevelse med den fremmede kulturen, og problemer med å ikke kunne snakke språket. Å oppleve slik motstand kan gjøre at man skyr å bruke majoritetsspråket eller at man vender en aggresjon mot det nye språket (Berggren & Tenfjord 2011: 340-341). I tillegg vil man gjerne trekke seg vekk fra majoritetsgruppen. Dette vil i følge Schumann hemme språkinnlæringen. Språksjokket og kultursjokket kan være årsaker til at Fatima ikke legger ned særlig med ressurser eller innsats i å lære dialekt. Hun mangler en viktig del av motivasjonen – et mål. Hun har en instrumentell orientering når hun forteller at hun må kunne språket for å fungere i samfunnet og for å få seg en jobb, men hun nevner ikke det lokale talemålet som en viktig del av dette: «Grunn ær at hvis man snakker ikke god norsk, du kan ikke bli en del av... det ær vanskelig å bli en del av samfunnet. Det bli vanskelig å jobbe. Ja».

Det kan dermed virke som om Fatima har lite motivasjon, og en av årsakene til dette kan være det lille sosiale nettverket hun har. Det er i et sosialt miljø at forventninger og holdninger blir formet, og miljøet har mye å si for motivasjon (Berggren & Tenfjord 2011: 288). Den sosiale *nettverksteorien* gjør seg gjeldende her. Denne teorien forsøker å kaste lys over ”hvordan enkeltindividet inngår i et dynamisk samspill med andre enkeltindivider” (Mæhlum 2008: 116). Et relevant begrepspar i denne teorien er isolerte og integrerte nettverk. Isolerte nettverk har en sterkt tilkobling til det opprinnelige miljøet og språket. Det kan virke som om Fatima holder fast på sosiale aspekt fra sin kultur, deriblant språket. Det å ha et lite nettverk, som i tillegg er isolert og nesten ikke-eksisterende, vil kunne påvirke motivasjonen i

en negativ forstand, ved at hun ikke er interessert i å lære talemålet eller ikke har mulighet til det. Et lite sosialt nettverk og få venner kan gjøre det vanskelig for Fatima å få nye venner, og det kan være viktigere for henne å beholde de få vennskapene hun har. Det vil i tillegg være vanskelig å praktisere det lokale talemålet hvis hun ikke har norske venner å snakke det med.

Fatimas sosiale nettverk kan sammenlignes med Aisha og Samira sitt. De har et sosialt nettverk som er integrert. I integrerte nettverk ”lever migrantene i et fellesskap som nettopp er mer integrerte i det nye sosiale miljøet” (Mæhlum 2008: 188). Det vil i større grad legge til rette for å snakke det lokale talemålet. Aisha og Samira har også en helt annen type motivasjon enn hva Fatima viser til. Fatima befinner seg i et mer åpent nettverk, med få venner og lite språklig kontakt med de lokale. Dette kan være avgjørende for innlæringen og for motivasjonen, ved at hun ikke finner mål og mening med å tilegne seg talemålet. Sett i lys av Schumann, leder den manglende motivasjonen til større distanse. Denne distansen regulerer mengden av innputt, som igjen påvirker både motivasjonen og språkinnlæringen. Aisha og Samira, som har mer tette sosiale nettverk, finner en helt annen type motivasjon til å lære talemålet.

Ved å sammenligne med Sheila, ser man også hvor viktig det sosiale nettverket er for motivasjonen og talemålsinnlæringen. Sheila har som Fatima også en mer instrumentell orientert motivasjon, der hun mener det norske språket – og ikke dialekt – er viktig for å «komme seg videre» og når hun skal søke jobb. Samtidig er Sheila, som Fatima, mer interessert i å lære standardtalemål enn dialekt. Men grunnet hennes sosiale nettverk, virker hun også mye mer motivert enn Fatima til å lære standardtalemålet bedre. Det kan skyldes at hun har et mer integrert nettverk, bestående av både norske og somaliske venner. Det viser at det sosiale nettverket har mye å si for målet og motivasjonen, og at typen motivasjon også er av betydning. Schumann understreker at en integrativ orientering gir størst språklæring, og dette kan være en viktig faktor til hvorfor Aisha og Samira snakker det lokale talemålet, og ikke Fatima og Sheila.

6.4 Språkhandlinger som identitetsforhandlinger

Le Page og Tabouret-Keller (1985: 14) skriver at all språklig atferd kan bli sett på som identitetshandlinger. Måten vi uttrykker oss på, sier noe om hvem vi er og hvem

vi ønsker å være. Slik blir språket viktig for identitetsfølelsen. Dette er også viktig for mine informanter i tilegnelsen av det norske språket og talemålet. Det er dermed relevant å se på hvordan de forholder seg til sin egen identitet og hvordan det har påvirket språkstilen deres. Dette vil jeg undersøke gjennom å se på om informantene har valgt en *etnisk* eller *nasjonal* orientering. Disse to begrepene er hentet fra Phinney, Berry, Vedder & Liebkind (2006: 71).

I en etnisk identifisering vektlegger språkbrukeren minoritetsgruppen, og språket vil da fungerer som en etnisk markør. Begrepet nasjonal identifisering viser til majoritetssamfunnets nasjonale kultur – her det norske. Begrepet nasjonal har jeg valgt å supplere med lokal orientering, inspirert av Jølbo (2007). Mens det nasjonale står for det norske, vil en lokal orientering vise til Hadselværingene og det lokale samfunnet. Samtidig er det viktig å nevne at det ene ikke overskygger det andre, og at ingen av informantene *bare* har en etnisk eller en nasjonal/lokal orientering. I tillegg til å se nærmere på identiteten, vil jeg trekke frem Schumanns integreringsstrategier. De sier noe om akkulturasjonsprosessen, og vil være viktig med tanke på informantenes forhold til det nasjonale eller lokale, og hvordan det påvirker talemålet deres.

6.4.1 Etnisk identifisering – tro mot sine egne

En etnisk gruppe er en gruppe som identifiseres av seg selv eller andre som sosiokulturelt forskjellig fra andre etniske grupper (Engen & Kulbrandstad 2012: 17). Den kan defineres ut fra språklige, kulturelle og religiøse trekk, som kan brukes for å skape et skille mellom ”oss” og ”dem”. Liebkind (1999: 143) skriver at språket er et av de mest fremtredende egenskapene til etniske grupper, og det viktigste symbolet på etnisk identitet. På denne måten står språk og identitet i et gjensidig forhold til hverandre, og kan si noe om både den personlige og sosiale identiteten.

Alle informantene i denne studien vektlegger den somaliske etnisiteten sin som viktig, selv om de gjør det i ulik grad. Fatima uttrykker gjentatte ganger i løpet av intervjuet at morsmålet er veldig viktig for henne. Hun tematiserer det norske språket og dialekten som vanskelig å forstå. På spørsmål om det påvirker henne i hverdagen, forteller hun at det er vanskelig å bli en del av samfunnet hun lever i når hun ikke er stødig i språket. Det begrensede sosiale nettverket og språkvansker kan være en av årsakene til at hun distanserer seg fra majoritetssamfunnet. Hun har heller

ingen norske venner som kan inkludere henne i det lokale fellesskapet. Dette kan man se i lys av Schumanns modell og gruppestørrelse. Størrelsen på gruppen kan virke hemmende på språktilegnelsen, da store grupper fremmer kontakt internt i gruppen (Berggren & Tenfjord 2011: 340). Det store somaliske miljøet i Hadsel kan muligens gjøre det lettere for Fatima å forholde seg til sin etniske identitet og samholdet innad i gruppen, ved at det er tryggere og mer tilgjengelig for henne. Slik kan det ha seg at hun vektlegger sin etniske identitet sterkest. En av årsakene til dette kan være at hun ikke føler seg som en del av det norske samfunnet.

Å utvikle og ivareta sin etniske identitet virker å være viktigere for Fatima enn å tilpasse seg det norsk språket og samfunnet. Hvis et individ føler seg utenfor eller ikke integrert i storsamfunnet, vil personen heller ønske å vektlegge sin etniske identitet (Phinney, Berry, Sam & Vedder 2006: 228). Slik kan det være for Fatima. Fordi hun betror seg til det etniske miljøet i stedet for å integrere seg mer i det norske, kan det være at den norske språktilegnelsen ikke er like viktig for henne. Dette kan påvirke språkvalget på den måten at det ikke blir viktig for henne å snakke dialekt, men heller viktig å kunne gjøre seg forstått i de tilfellene det kreves – med den språkstilen hun lærte i undervisningssammenheng, nemlig standardtalemålet. Akkultureringsmodellen til Schumann hevder at ved høy eksponering for språket og lite distanse vil innputtmengden bli større og språkinnlæringen bedre. For Fatima sin del virker det til å være lite eksponering og mye distanse. Dette kan påvirke talemålsformen hennes.

For Sheila er også tilhørigheten til den etniske bakgrunnen viktig, og hun vektlegger morsmålet i svært høy grad. Mens Fatima har et begrenset og primært somalisk nettverk, vektlegger Sheila betydningen av både de etniske og norske vennene hun har rundt seg. Når det gjelder det etniske nettverket, sier Sheila spesifikt at hun mener at den somaliske kulturen og språket er viktig å ta vare på for å beholde sin etniske identitet. Hun uttrykker videre at det er viktig å kunne snakke morsmålet med andre somaliere, hvis ikke kan det oppstå mobbing fra deres side:

Ja det vært viktig. For hvis du ikke kan morsmål kanskje det blir mobbing åsså. Fra di fra Soma'lia, at di kommer å si ”hun kan ikke engang hennes morsmål, hun tror hun ær norsk”. De kommer å si ”wannabe-norwegian”. Du må passe på, du må holde åsså. Du må håalde morsmålet sånn at du kan snakke med de.

For det første viser dette utsagnet at morsmål har høy verdi innad i den etniske gruppen. Det blir viktig å holde på morsmålet for å unngå nedsettende kommentarer

om språket og om deg som individ, og i verste fall bli utstøtt av gruppen. Videre kan man spørre om slike holdninger hemmer andrespråksbrukerne i å lære seg norsk, ved at ønsket om å bli god i andrespråket kan bli sett på som negativt innenfor den etniske gruppen. Det å tilegne seg gode norskkunnskaper kan bli sett på som et tegn til å ville tilegne seg en norsk identitet. For den etniske gruppen kan dette oppleves som å ikke være tro mot sine egne og sitt eget morsmål. Om dette er tilfellet, kan individer som Sheila for eksempel unngå å tilegne seg dialekt, ved at det oppleves som ”for norsk” og avstandsskapende fra sin egen gruppe. Her kan det oppstå konflikt mellom den personlige og den sosiale identiteten. Det kan være problematisk når man på den ene siden ønsker å være en del av majoritetsfellesskapet, men samtidig ikke vil svikte sin etniske gruppe. Å ikke ville være ulik den etniske gruppen kan være en av årsakene til at Fatima og Sheila snakker standardtalemål – det vil skille dem fra majoriteten i lokalsamfunnet, og samtidig vise tilhørighet til deres eget etniske fellesskap.

I likhet med Sheila, er Samira den av informantene som er mest bevisst og gir sterkest uttrykk for sin etniske identitet. Hun er opptatt av å bevare morsmålet som en kilde til å kommunisere med familien og for å beholde kulturen. På spørsmål om sammenhengen mellom morsmålet og bevaring av kulturen forklarer Samira at «det er viktig å vite at vi er somalisk fortsatt». I løpet av intervjuet trekker hun flere ganger frem at hun er somalisk, noe som viser at hun vektlegger den siden av identiteten sin. Samtidig forteller hun at å snakke dialekt har blitt en del av henne, i den forstand at det har blitt betydningsfullt å snakke dialekt i lokalsamfunnet. Van Ommeren så i sin studie at de med få dialektale trekk var mest med sin etniske gruppe. Dette viser til dels min studie også, ved at Sheila, og delvis Fatima, er mest sammen med andre somaliere. Men samtidig er Samira et eksempel på at dette ikke nødvendigvis har en sammenheng. For henne er den etniske opprinnelsen svært viktig, og likevel snakker hun dialekt. Hun forteller at det å snakke dialekt sier noe om hvem hun er. Dette kan indikere at hun har en lokal tilhørighet og en norsk orientering. Flere av informantene i Jølbo (2007) sin avhandling, identifiserer seg fremdeles med sin etniske gruppe selv om de snakker dialekt. Det understreker at Samira kan være orientert både mot sin etniske tilhørighet og det norske samfunnet.

For Aisha virker ikke morsmålet til å ha samme betydning. På spørsmål om det er viktig for henne å beholde morsmålet, svarer hun nei og at det bare er med foreldrene hun bruker somali. Senere sier hun at «hvis du kan språket, så betyr det ikke at du er liksom norsk». Her tematiserer hun det å snakke et språk og samtidig

identifisere seg med det. For Aisha sin del virker det som at man fint kan assosiere seg med en gruppe uten å kunne språket, og at hun fortsatt vil være knyttet til den etniske gruppen selv om hun ikke vedlikeholder morsmålet. Morsmålet trenger ikke nødvendigvis å være et symbol på etnisk identitet, selv om mange ser på det slik (Svendsen 2006: 246). I tillegg gir Aisha uttrykk for at hun føler seg halvt norsk og halvt somalisk. På denne måten kan man si at hun har både en etnisk og norsk orientering.

6.4.2 Lokal/nasjonal orientering og akkulturering

Som vist ovenfor har alle informantene en viss etnisk identifisering. Videre vil det være interessant å se hvorvidt informantene har en nasjonal eller lokal orientering, og hvordan en slik identitetsforståelse påvirker talemålet i norsk. En nasjonal identitet viser til en kollektiv opplevelse av å være norsk, mens en lokal identitet er mer rettet mot tilhørighet i lokalsamfunnets normer. Når man snakker om identitet, er det ikke snakk om et enten-eller-forhold (Liebkind 1999: 143). Det vil si at en identitet ikke trenger være bare etnisk eller nasjonal/lokal. Det er mulig for informantene å ha en samhandling mellom begge.

For mange nordmenn er dialekten et signal på sosial og kulturell tilhørighet, og det viser til en felles identitet (Gullestad 2002: 231). Dette synet virker det som Samira deler med den norske befolkningen. Hun forteller at hun synes det er viktig at mennesker fra andre steder i Norge hører hvor hun kommer fra. Hun vektlegger å snakke dialekt som en betydningsfull del av å bo i Norge, og uttrykker i tillegg sin lokale identitet ved å si at hun er nordnorsk: «Æ e nordnorsk» og «det beskriv noen deler av kem æ e og kor æ bor». Disse utsagnene kan tolkes som et tegn på at hun ønsker å identifisere seg med lokalsamfunnet, og at å snakke dialekt blir hennes måte å tilegne seg denne identifikasjonen på. Jølbo (2007) så i sin studie at informantene brukte dialekt som en måte å nærme seg den lokale gruppen på. Dette virker også til å være tilfellet for Samira. For henne har det vært viktig å være en del av lokalsamfunnet, samt å unngå og bli sett på som en utenforstående. Dialekten kan slik sett være et tegn på en sosial identitet som hun ønsker å tilegne seg. Samtidig har det vært viktig for Samira å opprettholde sin etniske opprinnelse. Det er med andre ord tydelig at hun har både en lokal og en etnisk orientering.

Aisha kan også sies å ha en lokal orientering. Hun signaliserer en sterk tilhørighet til det lokale samfunnet gjennom måten hun omtaler Hadsel på. I tillegg mener hun at dialekten er viktig for å kjenne seg norsk. Liebkind (1999: 145) skriver at språkbrukere ofte identifiserer seg med språkbrukere med samme språk som seg selv. Ved at Aisha og Samira har tilegnet seg en lokal språkvarietet, kan de i større grad identifisere seg som språkbrukere i det lokale miljøet. Aisha er innforstått med at dialekt er viktig for den norske kulturen, og at hun gjennom dialektbruken signaliserer en lokal orientering. Dette kommer også til syne når hun omtaler seg selv som halvt norsk. Samtidig vektlegger hun sin etniske kultur, som gjør at hun fremdeles identifiserer seg med sin etniske gruppe. På denne måten kan hun sies å ha både en etnisk og lokal identitet.

Gjennom dialektbruken signaliserer altså Aisha og Samira en lokal tilhørighet, og det kan tyde på at begge informantene har integrert seg godt. En av de sosiale faktorene som Schumann trekker frem i akkulturasjonsmodellen, er *integreringsstrategier*. Denne faktoren er sentral for å belyse informantenes kontaktforhold til majoriteten, og deres språklige varietet. Schumann lister opp tre ulike strategier.¹¹ Den første er *assimilasjonsstrategien*, som vil si at språkbrukeren gir opp sin egen livsstil og overtar målspråkgruppen sin. Denne strategien vil føre til mest nærhet til majoritetsgruppen, og er i følge Schumann best for målspråklæringen. Ved *bevaringsstrategien* holder språkbrukeren fast på sine verdier og livsstil, og velger bort målspråkgruppen sin. Dette valget vil skape distanse, og vil være minst gunstig for språkinnlæring. *Akkultureringsstrategien*¹² blir sett på som det mest nøytrale alternativet. Når man velger en slik strategi er man i kontakt med både den etniske gruppen og majoritetsgruppen. Det vil verken styrke eller svekke mulighetene for språklæring.

Aisha og Samira kan sies å ha valgt en akkultureringsstrategi. De har begge integrert seg i samfunnet kulturelt og språklig, samtidig som de har bevart sin etniske identitet. De har i tillegg et sosialt nettverk som består av både somaliske og norske venner, som knytter dem til begge kulturene. Å tilegne seg den lokale dialekten er en

¹¹ Begrepene er hentet fra Berggren & Tenfjord (2011: 338) sin framstilling av Schumanns modell, og Schumann (1978: 78).

¹² I faglitteraturen er det flere som kaller en slik strategi for *integrering*.

viktig del av integreringsprosessen for mange. Som nevnt i teorikapittelet (3.2.1 *Dialekt med aksent*) kan det å snakke dialekt bli regnet som et forsøk på å integrere seg. Samtidig kan det å snakke dialekt med aksent, oppleves som utfordrende for nye språkbrukere. Det kan skape en følelse av å ikke integrere seg ”godt nok”. Teorikapittelet viser at blant annet Walton (2006: 214) skriver at de som klarer å tilegne seg en norsk dialekt, selv om de snakker med aksent, gjerne blir sett på som mer villige til å integrere seg av nordmenn, enn de som bruker standardtalemål. Dette kan gjøre integreringsprosessen lettere for slike som Samira og Aisha som tidlig tilpasset seg den lokale dialekten, ved at de opplever positive holdninger fra lokalbefolkningen. Dette kan gi positiv valør for språkbrukerne, og være en årsak til at de føler seg velkomne av majoriteten.

Van Ommeren (2010) så i sin studie at ulike integreringsstrategier blant informantene reflekterte språkpraksisen deres. Dette kan gjelde for mine informanter også. Samira og Aisha, som har en akkultureringsstrategi og som i størst grad har integrert seg, snakker den lokale dialekten og er mer orientert mot en lokal identitet. Når det gjelder Fatima, snakker hun en standardvarietet, som viser en mer nasjonal orientering. For henne har det vært mer nødvendig å tilegne seg nok norskkunnskap til å forstå og bli forstått, enn å bruke tid på å tilegne seg den lokale dialekten. Hun er i tillegg mer opptatt av å lære norsk – som for henne betyr standardtalemålet – og hun gjør ikke tiltak for å integrere seg med lokalbefolkningen, verken språklig eller kulturelt.

Dette viser seg også i integreringsstrategien til Fatima. Det er utfordrende å plassere henne i en kategori, da hun på en og samme tid både gir uttrykk for å ønske å tilpasse seg kulturen mer, samtidig som hun ikke gir inntrykk av å gjøre noe aktivt for å integrere seg. Slik kan det virke som om hun har valgt en bevaringsstrategi, siden hun vektlegger den etniske identiteten, har et lite sosialt nettverk og liten motivasjon til å integrere seg med lokalbefolkningen. Samtidig kan man argumentere for at Fatima i større grad *ønsker* å benytte seg av akkultureringsstrategien, blant annet ved at hun gir uttrykk for at hun gjerne skulle snakket mer dialekt, men ikke mestrer det. Ifølge Schumann vil grupper som deler samfunnsinstitusjoner og som omgås hverandre ofte, ha mindre sjanse for å oppleve distanse. Fatima går på videregående skole, som indikerer at hun ikke kan isolere seg fullstendig og at hun i en viss grad er nødt til å integrere seg både kulturelt og språklig.

Ifølge Schumann vil akkultureringsgraden kontrollere ”i hvilken grad en lærer det nye språket” (Berggren & Tenfjord 2011: 342). Slik er integreringsstrategier en viktig årsak til informantenes språklige stil. For Fatima, som ikke har integrert seg så godt og som ikke er like trygg i språket som de tre andre informantene, kan det oppstå en negativ kausal kjede: ved at hun ikke forbedrer norskkunnskapene sine, kommer hun heller ikke i mer kontakt med samfunnsmedlemmene, som igjen kan påvirke språktilegnelsen. Aisha og Samira var i en situasjon hvor de fikk et norsk sosialt nettverk fra første stund, og de har dermed hatt lettere for å tilegne seg en lokal orientering. Mens Fatima, som ikke har integrert seg i like stor grad og som vektlegger sin etniske identitet, har fått en mer nasjonal og etnisk orientering – og i den sammenheng kan det ha vært mer naturlig å tilegne seg et standardtalemål.

I Sheila sitt tilfelle uttrykker hun at det er viktigere for henne å snakke norsk – som også for Sheila betyr standardtalemål – enn det er å snakke dialekt: «Hvis du kan norsk, spiller ingen rolle hvilken dialekt du har, bare du kan språket». Sheila begrunner dette med at hun opplever det som lettere å integrere med det norske folket hvis hun snakker mer standardisert. Dette må kunne tolkes som et tegn på at hun *er* opptatt av å integrere seg, men at det ikke nødvendigvis er med lokalbefolkningen i Hadsel.

En slik nasjonal orientering kan ha sammenheng med Sheilas redsel for å bli sett på som «wannabe-norsk» av andre somaliere, og at standardtalemål blir en mer ”nøytral” måte å forholde seg til integreringen i det norske samfunnet. På denne måten kan Sheila sin etniske gruppeidentitet være av så stor betydning for henne at hun ikke ønsker å markere seg i lokalsamfunnet, men heller vise tilhørighet og identifikasjon med sin etniske gruppe. Samtidig som hun er opptatt av sin etniske kultur, kan også hun sies å ha valgt en akkultureringsstrategi. Hun har et kontaktnett av norske venner, hun jobber og deltar i samfunnet, og hun er interessert i å lære mer standardnorsk. På spørsmål om hun føler seg norsk, svarer hun et kontant ja, hun er norsk. Teorikapittelet viste at individets identitet kommer til syne i spenningsfeltet mellom det individuelle og kollektive. Det kan virke som om Sheila sin individuelle og kollektive identitet utkrystalliserer en forbindelse mellom den etniske og den nasjonale identitetsfølelsen hennes – hun opplever både et ønske om å være tro mot sin etniske gruppe, og samtidig en norsk identifikasjon. Slik skaper hun seg både en nasjonal og en etnisk identitet.

6.4.3 Identitetsforståelse

For å se nærmere på hvordan identitet påvirker språkvalgene, kan man spørre om det vi *gjør språklig*, blir en avspeiling av hvem vi *er* (Mæhlum 2008: 124). Dette er et komplisert og vanskelig spørsmål å svare på. For mange fungerer språket som et symbol på tilhørighet, men sier det noe om hvem vi er som individer? For å besvare et slikt spørsmål, kan man søke hjelp i begrepene instrumentell og integrativ. Delkapittel 6.3 viste at motivasjon kan deles inn i integrativ og instrumentell innstilling til språk. Instrumentell innstilling ser på språket som et kommunikasjonsmiddel for språkbrukeren, og blir i denne sammenheng ikke oppfattet som noe som angår individets innerste jeg (ibid.). Dette innebærer at språket ikke påvirker eller har vesentlig betydning for hvem vi *er*.

Fra en slik forståelse er det mulig å trekke paralleller mellom informantenes identitetsopplevelse og deres grad av innstilling til språket. Som sett fra delkapittel 6.3 *Motivasjon*, har Fatima og Sheila et instrumentelt forhold til norsktilegnelsen. Dette understrekes også tydelig av Sheila, når hun uttrykker at hun mener språket ikke er viktig for hvem hun er: «Nei det tror jeg ikke. Jeg tror ikke det har mye å si med språken». Fatima og Sheila sin instrumentelle oppfatning kan dermed ha sammenheng med at de snakker et standardtalemål. Ved å snakke denne språkformen kan de gjøre seg forstått i kommunikasjonssammenhenger, men samtidig ikke vektlegge betydningen av en lokal identitet. For dem kan det å skulle tilegne seg en lokal identitet ha lite å gjøre med hvem de *er*. Ved at de ikke er opptatt av å lære den lokale dialekten, kan det å snakke standardtalemål være en ”enklere” måte å tilegne seg det norske språket – særlig på grunnlag av språkformen fra den formelle opplæringen. En nasjonal orientering og standardtalemål kan i mindre grad være en påkjenning på den etniske identiteten deres. Orienteringen til Fatima og Sheila står dermed i sammenheng med deres instrumentelle oppfatning.

Aisha og Samira har begge en mer integrativ innstilling til språk. En integrativ motivasjon springer ut fra et ønske om å identifisere seg eller signalisere medlemskap til fellesskapet (Berggren & Tenfjord 2011: 286). Når ”en person har en integrativ innstilling til språk, berører det ofte vedkommende identitet” (Mæhlum 2008: 124). Aisha og Samira sin integrative innstilling tyder på at de har et forhold til sin egen identitet som påvirkelig fra omgivelsene. At de har et slikt identitetssyn kan langt på

vei være bestemmende for språkstilen deres, ved at den lokale dialekten sier noe om hvem de er og hvem de ønsker å identifisere seg med. De har begge en lokal og etnisk identifisering, og det viser at den subjektive opplevelsen man har om sin tilhørighet har betydning for språkstilen.

På denne måten kan man se at synet på sin egen identitetsforståelse kan være en viktig faktor for hvilket språkvalg vedkommende tar. Språkformen, om det er dialekt eller standardtalemål, sier noe om hvem vi er og hvem vi ønsker å være. Aisha og Samira, som har et ønske om å integrere seg med målspråkgruppen og som har et mer integrativt identitetssyn, har lettere for å tilegne seg den lokale dialekten enn hva Fatima og Sheila har. Språket er et av de viktigste kommunikasjonsmetodene vi har for å uttrykke hvem vi er, og betydningen av språkvalg sier noe om hvem man ønsker å være.

6.4.4 Er du norsk nå? Språkets betydning i en lokal kontekst

Et aspekt som gjør seg gjeldene når man snakker om identitetsforståelsen som en viktig faktor for språkstil, er hvordan informantene opplever å *snakke* norsk som en del av å *være* norsk. Et sentralt spørsmål i denne sammenheng er hvorvidt det å snakke dialekt gjør deg mer norsk og bedre rustet til å integrere med de lokale samfunnsmedlemmene? Teorikapittelet viste at å snakke dialekt med aksent ofte blir sett på som mer positivt og sjarmerende blant de lokale innbyggerne, enn å snakke et standardtalemål. I tråd med at dialektene representerer noe tradisjonelt, kan nordmenn se på dialektbruk blant innvandrere som en positiv investering. Å snakke dialekt kan på denne måten ha høyere verdi på det lingvistiske markedet til Bourdieu. For eksempel blir Aisha og Samira sin dialektale språkkapital mer verdt blant lokalbefolkningen, enn hva Fatima og Sheilas standardtalemål blir.

Svendsen (2006: 228) skrev som nevnt at én nasjon – ett språk. Kanskje kan man trekke dette lengre, og spørre om én bygd – en dialekt? Det blir sett på som mer verdifullt å kunne snakke dialekt, nettopp fordi det markerer en form for lojalitet og tilhørighet. Da kan man igjen spørre om andrespråksbrukere fremstår som mer norske når de snakker dialekt, og hvordan identiteten blir påvirket av dette. For å kunne føle seg som en inkluderende del av befolkningen – av dette ”vi”-et – og for at integreringsprosessen skal gå lettere, kan valg av språkstil være av stor betydning.

På denne måten blir nordmenns *holdninger* til språkstil en viktig faktor for andrespråksbrukere sitt *valg* av språkstil. En undersøkelse om nasjonal identitet fra 1995 gjort av Sjøk og Bøyum, viste ”at over 70% av de spurte mente at det var «svært viktig» å kunne snakke norsk for å være norsk” (Svendsen 2006: 240). Da kan man spørre hva som er ”god nok” norsk for å bli innlemmet i kategorien norsk. Er for eksempel norsk med aksent godt nok? Dette har vært problematiserte spørsmål over lengre tid (Se blant annet *Den nye norsken*). Å snakke innfødtlikt er stort sett umulig for andrespråksbrukere som ankommer landet etter pubertetsalder. Dette er også en problemstilling som informantene kjenner på, og de uttrykker alle at de ikke føler seg helt norsk, blant annet fordi de «ikkje får uttalelsen rett».

Spenningsfeltet som oppstår mellom aksentbruk og dialekt kan påvirke integreringsprosessen, og det kan skape utfordringer mellom den personlige og kollektive identiteten. Informanten har gjerne et ønske om å integrere seg godt, men det kan oppleves utfordrende når de snakker med aksent. Dette kan påvirke den sosiale identiteten, der man kanskje ikke oppnår alle kvalifikasjonene til å føle seg som medlemmer i det norske gruppefelleskapet. Dette kan igjen påvirke og komplisere den personlige identiteten fordi man ikke finner sin plass. For slike som Fatima og Sheila, kan dette oppleves som utfordrende. Det kan resultere i en mer overordnet nasjonal orientering og et språkvalg som står mer til forventningene til en slik nasjonal kvalifisering – nemlig standardtalemål. Det kan også resultere i, som oppgaven har sett på tidligere, en mer etnisk orientering og identifikasjon. Den sosiale og personlige identiteten kan dermed ikke ses uavhengig av hverandre.

Det å mestre de språklige kravene kan gjøre identitetsopplevelsen i majoritetssamfunnet mer positiv. Aisha sier blant annet: «hvis du lære dialekten så skjønna du alt. På en måte du e litt norsk». Aisha og Samira kan oppleve en mer integreringsvennlig holdning fordi de snakker dialekt, og slik føle seg som en større del av lokalsamfunnet. Den sosiale identitetsopplevelsen i majoritetssamfunnet kan oppleves som mer positivt, og på den måten kan de oppleve å utvikle en form for ”dobbel” identitet som både er somalisk og norsk. Den sosiale identiteten vil på denne måten påvirke den personlige identiteten. Slik kan det å ha ”god nok” norsk bli sett i sammenheng med identitetsopplevelsen, og hvordan det i spenningsfeltet mellom integrering og språkholdninger oppstår ulike identitetsforestillinger.

7 Avslutning og oppsummering

Formålet med denne studien har vært todelt. Den første delen av analysen bestod av å undersøke hva som karakteriserer talemålet til de fire informantene, hvor to av informantene snakket et standardtalemål og to den lokale dialekten. Med utgangspunkt i denne språklige analysen, ble det i kapittel 6 undersøkt hvilke faktorer som kan ha påvirket andrespråksbrukere i tilegnelsen av den lokale dialekten kontra standardtalemål.

Betydningen av jevnaldrende og et sosialt nettverk har vært svært viktig for Aisha og Samira, både språklig og kulturelt. Den språklige praksisen og innputten de mottok gjennom undervisningssituasjonen (både formell og i vanlig klasse) da de kom til landet, virker å ha vært en viktig faktor for hvorvidt de snakker dialekt i dag. De var i tillegg mer motiverte til å lære seg dialekten da de kom, enn hva Fatima og Sheila var. Trekk ved innlæringsforholdene til Fatima og Sheila, blant annet at de fikk mye innputt fra standardtalemålet, kan tyde på at undervisningssituasjonen har hatt stor betydning for talemålet deres. De var også eldre da de begynte norskinnlæringen. Jeg mener det er mye som taler for at disse faktorene har hatt en viktig rolle for språktilegnelsen deres.

Jeg har videre tolket informantenes holdninger, meninger og erfaringer fra intervjuene, og ut ifra det plassert dem i en etnisk og nasjonal/lokal orientering. Et interessant funn i denne sammenheng er at alle informantene har en etniske identitet, og til tross for dette har de ulike språkstiler. Et annet viktig funn er at informantene som er orientert mot den lokale gruppen, er de som har mest dialektale realiseringer. Dette kommer av at de føler seg knyttet til lokalsamfunnet, at de identifiserer seg med språkbrukerne og at de ser det som betydningsfullt å snakke den lokale dialekten fra et integreringsperspektiv. Informantene som snakker et standardtalemål er mer orientert mot det nasjonale, og i mindre grad tilknyttet det lokale. Det viser at tilhørighet har mye å si for tilegnelsen av dialekt eller standardtalemål. Identifisering mot en etnisk og nasjonal/lokal tilhørighet viser at identitetsforståelse er en viktig faktor for hvilket språkvalg vedkommende tar. Disse funnene viser at tilhørighet, orientering og identitet er viktige faktorer i tilegnelsen av talemål.

Underveis har Schumanns akkulturasjonsmodell vært gjennomgående. En viktig del av hans akkultureringsmodell er begrepet distanse. Integreringsstrategiene informantene bruker kan tolkes som ulik grad av distanse og nærhet til gruppene. Det

virker som dialekt og standardtalemål blir brukt som et redskap for å markere enten avstand eller nærhet. Fatima og Sheila bruker standardtalemålet for å signalisere nærhet til sin egen gruppe. Aisha og Samira bruker heller dialekten for å komme nærmere den lokale gruppen, men virker likevel ikke til å se på dialekten som en distanse til sin etniske gruppe. Alle fire informantene er opptatt av å være tro mot sin egen etniske gruppe, men de har ulike måter å vise det på. Språket fungerer som en tilhørighetsmarkør, og gjennom et fortolkningsaspekt har det blitt sett på hvordan talemålet kan brukes til å si noe om hvor man ønsker å høre til og hvor man identifiserer seg.

Litteraturliste

- Akselberg, G. & Mæhlum, M. (2008). Sosiolingvistisk metode. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland, & H. Sandøy (Red.). *Språkmøte – Innføring i sosiolingvistikk* (105-126). Oslo: Cappelen Damm
- Berggren, H & Tenfjord, K. (2011). *Andrespråkslæring*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- Cook, V. (2008). *Second Language Learning and Language Teaching*. London: Hodder Education.
- Dass, P. (1739). Nordlands Trompet. I Heggelund, K & Apenes, S.I (Red.), *Samlede verker. Nordlands Trompet: Leilighetsdiktning - Bind 1* (1980: 102). Oslo: Gyldendal.
- Engen, T.O & Kulbrandstad, L.A. (2012). *Tospråklighet, minoritetsspråk og minoritetsundervisning*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: universitetsforlaget
- Hansen, H., Bugge, E., Bugge, E., Remen, G. & Oxem, A. (2001). *Møte med Vesterålen – kultur, natur og historie*. Vollen: Tell forlag
- Hyltenstam, K. & Abrahamsson, N. (2003). Maturational Constraints in SLA. I C. Doughty & M.H. Long (Red.): *The Handbook of Second Language Acquisition* (s. 539-588). Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Jahr, E.H., & Skare, O. (1996). *Nordnorske dialekter*. Oslo: Novus forlag.
- Joseph, J.E. (2004). *Language and Identity – National, Ethnic, Religious*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Jølbo, I. D. (2007). *Det e måden eg uttrykke meg på: en sosiolingvistisk undersøkelse av dialektbruk i norsk som andrespråk* (Masteravhandling). NTNU, Trondheim
- Kulbrandstad, L.A. (2006). Holdninger til «utenlandsk» aksent. I H. Sandøy & K. Tenfjord (Red.), (2006). *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa* (278-294). Oslo: Novus forlag
- Kunnskapsdepartementet, (2013). *Læreplan i norsk (NOR1-05)*. Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/NOR1-05>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Le Page, R.B. & Tabouret-Keller, A. (1985). *Acts of identity: creole-based approaches to language and ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press
- Liebkind, K. (1999). Social Psychology. I J. A. Fishman (Red.), *Handbook of*

- Language & Ethnic Identity* (140-151). New York: Oxford University Press
- Løfblad, P.A (2017). *Samtalens funksjon i flerspråklige klasserom* (Masteravhandling). Universitetet i Oslo, Oslo.
- Myers-Scotton, C. (2006). *Multiple Voices – An introduction to Bilingualism*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Mæhlum, B. (2007). *Konfrontasjoner – Når språk møtes*. Oslo: Novus Forlag
- Mæhlum, B. (2008). Språk og identitet. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland, & H. Sandøy (Red.). *Språkmøte – Innføring i sosiolingvistik* (s. 105-126). Oslo: Cappelen Damm
- Mæhlum, B. (2009). Standardtalemål? Naturligvis! En argumentasjon for eksistensen av et norsk standardtalemål. I H. Enger (Red.). *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* (s.7-26). Oslo: Novus
- Mæhlum, B, & Røyneland, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet. Innføring i studiet av dialekter*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Pettersen, A. (1992). *Fra Melbus historie : fra storgård til industristed : sosiale og politiske spenninger og motsetninger i industrialismens barndom 1890 – 1930*. Hentet fra <https://www.nb.no/nbsok/nb/ac4bd34c91de73242fa775f980060f45?lang=no#67>
- Phinney, J., Berry, J., Sam, D.L & Vedder, P. (2006). Understanding Immigrant Youth: Conclusions and Implications. I J.W Berry, J.S. Phinney, D.L Sam & P. Vedder (Red.), *Immigrant youth in cultural transition – Acculturation, Identity, and Adaptation Across National Contexts* (s. 211-234). London: Lawrence Erlbaum Associates
- Phinney, J., Berry, J., Vedder, P. & Liebkind, K. (2006) The Acculturation Experience: Attitudes, Identities and Behaviors of Immigrant Youth. I J.W Berry, J.S. Phinney, D.L Sam & P. Vedder (Red.), *Immigrant youth in cultural transition – Acculturation, Identity, and Adaptation Across National Contexts* (s. 71-116). London: Lawrence Erlbaum Associates
- Sandøy, H. (2009). Standardtalemål? Ja, men...! En definisjon og ei drøfting av begrepet. I H. Enger (Red.). *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* (s. 27-48). Oslo: Novus
- Sandøy, H. & Tenfjord, K. (2006). Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa. I H. Sandøy & K. Tenfjord (Red.), *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa* (s. 7-18). Oslo: Novus forlag
- Sandøy, H. & Tenfjord, K (Red). (2006). *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa*. Oslo: Novus forlag.
- Schumann, J. (1987). *The Pidginization Process – A Model for Second Language Acquisition*. Rowley: Newbury House

Skare, O. (1994). *Hadselmålet – eit apokopemål halvt for hogg? Eit studieum av sråklig variasjon på Hadseløya i Vesterålen*. (Masteroppgave). Universitetet i Tromsø.

Skjekkeland, M. (2005). *Dialektar i Noreg: tradisjon og fornying*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Statistisk sentralbyrå (2017). *Innvandrere i Norge i 2017*. Hentet fra https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/332154?_ts=162901a1050

Statistisk Sentralbyrå. (2018). *Folkemengde og befolkningsendringar*. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar>

Svendsen, B.A (2006). Fra språklig enhet til språklig pluralisme – Språk og identitet i det offesielle enspråklige Norge. I T.H. Eriksen & J. Breivik (Red.). *Normalitet* (s. 227-252). Oslo: Universitetsforlaget.

Tjora, A.H (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.

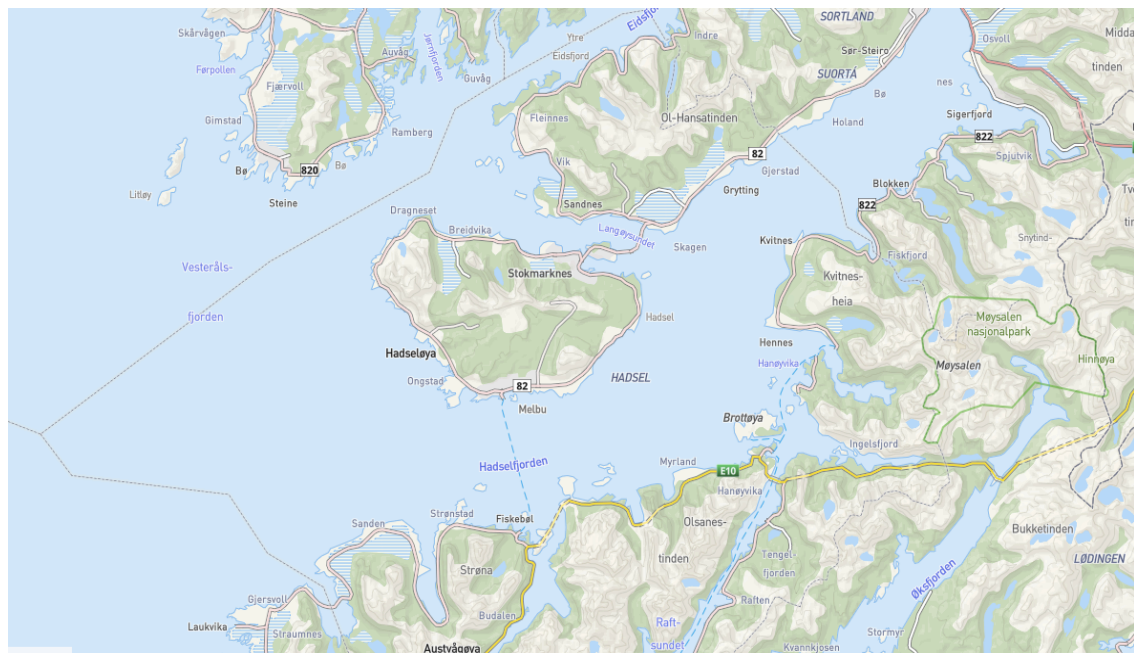
van Ommeren, R. (2010). *Ja, jæi la an på å tåla oppdaling, ja: dialektbruk blant voksne innvandrere i Oppdal* (Masteravhandling). NTNU, Trondheim .

Walton, S. (2006). Språkleg normalitet. I T.H. Eriksen & J. Breivik (Red.). *Normalitet* (s. 203-226). Oslo: Universitetsforlaget.

VEDLEGG 1

Kart over Hadsel kommune

Kart over kommunen er hentet fra www.kommunekart.com

VEDLEGG 2

Intervjuguide ¹³

1. Bakgrunn

- 1.1 Hvor gammel er du?
- 1.2 Hvor kommer du opprinnelig fra (land)?
- 1.3 Har du bodd noen andre steder i Norge før du kom til Hadsel?
- 1.4 Har du venner med samme språkbakgrunn som deg her?
 - Har du flest venner med samme språkbakgrunn eller som snakker norsk?
 - Hvilket språk snakker du med venner fra Somalia?
- 1.5 Hvordan var det å komme hit?
- 1.6 Hvordan ble du tatt imot av menneskene i Hadsel? Følte du deg velkommen?
- 1.7 Hvordan trives du her?
- 1.8 Kan du fortelle litt om forholdet ditt til Norge og Hadsel?

2. Refleksjonsspørsmål

Møte med språksamfunnet

- 2.1 Hva ser du på som morsmålet ditt?
- 2.2 Har det vært viktig for deg å holde på morsmålet ditt etter at du kom til Norge?
- 2.3 Hvordan lærte du deg norsk?
 - Hvordan var norskundervisningen?
 - Hvilken snakket lærerne?
- 2.4 Hvordan opplever du forholdet mellom den norsken som du fikk opplæring i på skolen/kurs og den dialekten/norsken du møter i samfunnet?
 - Hva er forskjellig/lik?
- 2.5 Tror du at du har forandret på måten din å snakke norsk fra da du lærte språket til i dag?
- 2.6 Har du opplevd noen utfordringer i møte med det norske språksamfunnet?

Det norske språket og den nordnorske dialekten

- 2.7 Hva tenker du om statusen til dialektene i Norge?
- 2.8 Føler du selv at du snakker mer dialekt enn bokmål/standardisert norsk? Eller at du bruker spesielle nordnorske trekk?
 - Hvis **ja**
 - Er dette noe du har tilegnet deg bevisst, et konkret valg? Eller kommet mer av seg selv?
 - Hvilke motivasjonsfaktorer lå bak valget ditt? Hva påvirket valget ditt?
 - Mener du selv at du behersker dialekten godt?

¹³ Her har jeg latt meg inspirere av van Ommeren (2010) sin intervjuguide.

- Hvis **nei**

Er dette noe du har tilegnet deg bevisst, et konkret valg? Eller kommet mer av seg selv?

Hvilke motivasjonsfaktorer lå bak valget ditt? Hva påvirket valget ditt?

Mener du selv at du behersker dialekten godt?

Ser du noen fordeler/ulemper med å snakke standardisertnært? (i motsetning til eks mer dialektsnært)

2.9 Tror du språkvalget ditt har påvirket hvordan andre i samfunnet ser på deg?

- Er dette noe du er opptatt av?

2.10 Har du noen gang fått kommentarer på språket ditt? Negative eller positive?

Språkholdninger og språkvalg

2.11 Opplever du en spesiell holdning til deg som flerspråklig, fra samfunnet?

- Var dette noe som påvirket deg i tilegnelsen av språket? (dialekt/standardisert)

2.12 Oppfatter du noen fordeler med å være tospråklig?

2.13 Har kulturen/bygdelivet påvirket tilegningen av språket/dialekten på noen måte?

2.14 Føler du deg hjemme I Hadsel?

Ja:

- Føler du språket har påvirket dette?

Nei:

- Føler du språket har vært et hinder for dette?

2.15 Er det noe du vil tilføye?

VEDLEGG 3

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Bakgrunn og formål

Jeg studerer lektorutdanningen i nordisk ved NTNU i Trondheim, og skal i den sammenheng skrive en masteroppgave. Jeg skal gjennomføre en sosiolingvistisk studie hvor jeg ønsker å se på flerspråklige elever som har kommet til Norge, og som har lært seg det norske språket. Hvordan har du lært deg språket, hvilket forhold har du til norsk og hvordan opplever du ulike holdninger til deg som flerspråklige? Dette vil være sentrale spørsmål i studien.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Å være en informant (deltaker) i studien min innebærer å gjennomføre et intervju med meg. Jeg vil stille noen spørsmål underveis som vi vil ha en samtale ut ifra. Det er viktig at du som informant er klar over at jeg ikke er på utkikk etter noe 'fasitsvar', men heller tanker du har om språk og om generelle språkholdninger. Intervjuet vil foregå på skolen, og tar cirka 30-60 minutter. Spørsmålene vil omhandle litt om din bakgrunn, hvordan du opplever å være flerspråklig, samt om språkholdninger og språkvalg. Intervjuet vil bli tatt opp, ved hjelp av lydopptaker.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil kun være jeg som har tilgang til personopplysningene og lydopptaket. Alt vil bli slettet når studien er avsluttet. Personopplysninger (som for eksempel navn) vil bli anonymisert i oppgaven. Prosjektet skal etter planen avsluttes våren 2018 (15. mai 2018). Lydopptak, personopplysninger og annet datamateriale vil bli slettet innen dette tidspunktet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet. Siden du er over 16 år, kan du selv samtykke for å delta i studien (i følge *Norsk senter for forskningsdata*), men om dine foresatte ønsker å se intervjuguiden i etterkant vil dette selvsagt la seg gjøre.

Dersom du har spørsmål i etterkant, er du velkommen til å ta kontakt uansett hva det måtte gjelde. Du kan ta kontakt med meg på 99515650 eller anette.norheim@hotmail.com. Veilederen min er Brit Mæhlum, professor ved NTNU: brit.maehlum@ntnu.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Avhandlingens relevans for lektoryrket

Det er flere aspekter som gjør denne masteroppgaven relevant for lektoryrket. For det første har selve prosessen med å skrive en større oppgave vært nyttig. Arbeidet har lært meg mye om å strukturere og disponere arbeidstiden på en god måte. Dette er erfaring jeg tar med meg inn i jobben som lærer i norskfaget. Tekstoppygging har vært en viktig del av masterarbeidet, og etter tiende trinn skal elevene kunne ”planlegge, utforme og bearbeide egne tekster manuelt og digitalt, og vurdere dem underveis i prosessen ved hjelp av kunnskap om språk og tekst” (Kunnskapsdepartementet, 2013). For å nå dette målet er det viktig at jeg selv har teksterfaring. Kunnskapen jeg tar med meg etter å ha skrevet denne avhandlingen håper jeg vil bidra til å drive god skriveopplæring. En av de grunnleggende ferdighetene i norsk skole er skriving, og det er viktig at elevene får god opplæring i denne ferdigheten for å kunne uttrykke seg godt skriftlig.

Språk og dialekt er et tema som unge gjerne synes er interessant og som engasjerer. Etter tiende trinn skal elevene kunne ”gjøre rede for noen kjennetegn ved hovedgrupper av talemål i Norge, og diskutere holdninger til ulike talemål og til de skriftlige målformene nynorsk og bokmål” (ibid.). Etter tredjeklasse på videregående skal elevene ”gjøre rede for særtrekk ved et utvalgt norske talemålsvarianter og reflektere over forhold som kan påvirke utviklingen av talemål” (ibid.). Disse kompetansemålene er begge relevante for min egen studie. Å ha kunnskap om særtrekk ved dialekt og holdninger til dialekt er viktig med tanke på undervisningen i norskfaget. Dette er også et tema som kan benyttes tverrfaglig ved å se på hvordan dialekt og samfunnsutvikling henger sammen.

Sammendrag

Formålet med denne masteravhandlingen har vært å undersøke hvilke faktorer som påvirker andrespråksbrukere i norsk sin tilegnelse av dialekt versus standardtalemål. Studien er gjennomført i Hadsel kommune i Vesterålen. Jeg har valgt å se på sju språktrekk som er karakteristiske for hadselmålet, for å kunne si noe om hvilke språklige realiseringer informantene har.

Det empiriske materialet i denne avhandlingen er kvalitative intervju med fire somaliske unge kvinner. Dette ble gjort med et strategisk informantutvalg. To av informantene snakker standardtalemål og to snakker dialektsnært. Holdninger, meninger og erfaringer som informantene har delt er sentral empirisk data som sier noe om deres språk- og integreringssituasjon.

Funnene mine viser at det er flere faktorer som har påvirket informantene i tilegnelsen av enten standardtalemål eller dialekt. Informantene som snakker standard har i hovedsak distansert seg mer fra den lokale gruppen enn informantene som snakker dialekt. De vektlegger heller ikke betydningen av dialekt, og anser ”norsk” som viktigere å lære. Informantene som har dialektale realiseringer var mer motiverte til å lære seg dialekt da de først kom til landet, og de mener dialekten skaper en tilhørighet til lokalbefolkningen som er viktig. De er i tillegg mer opptatt av sitt sosiale nettverk, og de uttaler at de ser en fordel med å snakke dialekt i en slik sammenheng.

Alder, innputt og informantenes skolegang er viktige faktorer for de ulike språkvalgene. Informantene som snakker den lokale dialekt lærte norsk på barneskolen, og fikk en unik grad av dialektal innputt fra norske klassekamerater. Informantene som snakker standardtalemål gikk på voksenopplæring, og fikk dermed ikke samme kontakt med lokalbefolkningen. De var i tillegg en god del eldre da de kom til Norge, og dette kan ha vært innvirkende faktorer for språktilegnelsen.

Et viktig funn er hvordan tilhørighet og identitet er en viktig faktor for språkvalgene. Språkvalg forteller noe om hvem man ønsker å være, og forskningen min viser at standardisert talemål er en mer eller mindre nøytral måte å forholde seg til integrering og norsk identitet. Dialektbruk blir i større grad brukt for å vise en nærhet til lokalbefolkningen og en lokal identifisering. På denne måten vil identitet være en faktor som påvirket talemålsformen.